

**Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет**

А. В. Сватєєв, А. В. Симонік, О.І. Верітов, Т.В Воронкова

ОЛІМПІЙСЬКИЙ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

**Навчальний посібник
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра
спеціальності «Фізична культура і спорт»
освітньо-професійної програми «Спорт»**

**Запоріжжя
2021**

**Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет**

А. В. Свасьєв, А. В. Симонік, О.І. Верітов, Т.В Воронкова

ОЛІМПІЙСЬКИЙ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

**Навчальний посібник
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра
спеціальності «Фізична культура і спорт»
освітньо-професійної програми «Спорт»**

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № 2 від 28 вересня 2021 р.

Запоріжжя
2021

Сватьєв А.В., Симонік А.В., Верітов О.І., Воронкова Т.В. Олімпійський та професійний спорт : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Фізична культура і спорт» освітньо-професійної програми «Спорт». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2021. 78 с.

У виданні в систематизованому вигляді подано теоретичні основи олімпійського та професійного спорту і запропоновано практичні завдання для самостійного виконання.

Увагу акцентовано на ключових поняттях олімпійського та професійного спорту, особливостях класифікації видів спорту; провідних завданнях і функціях професійного спорту; особливостях організаційної структури ліги; основоположних принципах Олімпійської хартії; системі відбору спортсменів. Теоретичний матеріал курсу наочно проілюстровано рисунками та схемами.

Визначення основних термінів і понять навчальної дисципліни розкрито в глосарії. Для діагностики рівня засвоєння знань запропоновано питання для самоконтролю й тести, для поглибленого вивчення програмного матеріалу рекомендовано основну та додаткову літературу.

Для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Спорт».

Рецензент

С. І. Караулова, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор кафедри фізичної культури і спорту

Відповідальний за випуск

М. В. Маліков, д-р біол. наук, професор, декан факультету фізичного виховання

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Зміст програмного матеріалу	6
Тема 1. Основні поняття. Класифікація видів спорту	6
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>14</i>
<i>Тести.....</i>	<i>15</i>
<i>Практичні завдання.....</i>	<i>16</i>
Тема 2. Мета, завдання та функції професійного спорту	17
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>23</i>
<i>Тести.....</i>	<i>23</i>
<i>Практичні завдання.....</i>	<i>24</i>
Тема 3. Професійна спортивна ліга. Переваги ліги у професійному спорті	24
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>35</i>
<i>Тести.....</i>	<i>36</i>
<i>Практичні завдання.....</i>	<i>36</i>
Тема 4. Основа олімпійського спорту – Олімпійська хартія	37
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>41</i>
<i>Тести.....</i>	<i>41</i>
<i>Практичні завдання.....</i>	<i>42</i>
Тема 5. Олімпійські ігри	42
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>51</i>
<i>Тести.....</i>	<i>51</i>
<i>Практичні завдання.....</i>	<i>52</i>
Тема 6. Міжнародний олімпійський комітет (МОК)	53
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>57</i>
<i>Тести.....</i>	<i>57</i>
<i>Практичні завдання.....</i>	<i>59</i>
Тема 7. Особливості системи відбору спортсменів у командних видах професійного спорту (система «драфт»)	60
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>63</i>
<i>Тести.....</i>	<i>63</i>
<i>Практичні завдання.....</i>	<i>64</i>
Тема 8. Особливості відбору спортсменів у клуби НБА, ГБЛ, НФЛ, НХЛ.....	64
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>70</i>
<i>Тести.....</i>	<i>70</i>
<i>Практичні завдання.....</i>	<i>71</i>
Глосарій	72
Література	76

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Олімпійський та професійний спорт» належить до циклу дисциплін за вибором закладу вищої освіти. Метою її викладання є обґрунтування особливостей становлення олімпійського та професійного спорту, дослідження сучасного стану й перспектив їх розвитку, ознайомлення з ефективними методами відбору спортсменів, а також формування необхідних умінь і навичок для здійснення професійної діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Олімпійський та професійний спорт» є: ознайомлення з історією виникнення олімпізму та професіоналізму; з'ясування завдань і функцій олімпійського та професійного спорту; усвідомлення особливостей організації та управління олімпійським і професійним спортом, засвоєння особливостей системи відбору спортсменів вищої кваліфікації, а також особливостей системи підготовки та проведення змагань в олімпійському та професійному спорті.

Курс «Олімпійський та професійний спорт» має тісні міжпредметні зв'язки з такими дисциплінами, як «Теорія та методика фізичного виховання», «Теорія обраного виду спорту з основами методик», «Професійна майстерність тренера», «Олімпійський та спортивний рух», «Міжнародний олімпійський та спортивний рух», «Маркетинг у спорті».

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Олімпійський та професійний спорт» студенти повинні

Знати:

- ❖ категоріально-понятійний апарат курсу;
- ❖ історію становлення та закономірності розвитку олімпійського та професійного спорту;
- ❖ цільову спрямованість олімпійського та професійного спорту і їх взаємозв'язок;
- ❖ завдання і функції олімпійського та професійного спорту;
- ❖ класифікацію видів спорту;
- ❖ особливості організації та структуру управління професійним спортом;
- ❖ систему відбору спортсменів у командних видах професійного спорту;
- ❖ основні принципи Олімпійської хартії.

Уміти:

- ❖ вільно оперувати термінами й поняттями курсу;
- ❖ застосовувати методи відбору й підготовки спортсменів та обґрунтовувати їх ефективність;
- ❖ аналізувати стан і передбачати перспективи розвитку професійного спорту у світі в цілому та в Україні зокрема;
- ❖ орієнтуватися в сучасних тенденціях розвитку олімпійського та професійного спорту;

- ❖ аналізувати проблеми сучасного олімпійського руху;
- ❖ застосовувати набуті знання, вміння та навички в майбутній тренерській, педагогічній, суддівській та інструкторській діяльності, а також для вирішення виховних і освітніх завдань.

У запропонованому авторами виданні відповідно до робочої програми навчальної дисципліни подано основи олімпійського та професійного спорту. Теоретичний матеріал курсу послідовно викладено у 8 темах і доповнено достатньою кількістю рисунків і схем. До кожної теми запропоновано питання для самоконтролю, тести, практичні завдання.

Видання сприятиме засвоєнню здобувачами ступеня вищої освіти бакалавра, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Спорт», теоретичного та практичного аспектів дисципліни «Олімпійський та професійний спорт», ефективній і якісній підготовці до практичних занять, поточного й підсумкового контролю.

ЗМІСТ ПРОГРАМНОГО МАТЕРІАЛУ

Тема 1. Основні поняття. Класифікація видів спорту

Мета: засвоїти основні поняття олімпійського та професійного спорту; розглянути класифікацію видів спорту; усвідомити зв'язок між різновидами сучасного спорту.

План

1. Вступ до дисципліни.
2. Різновиди сучасного спорту.
3. Взаємозв'язок між різновидами сучасного спорту.
4. Основні поняття професійного спорту.
5. Основні поняття олімпійського спорту.
6. Класифікації видів спорту.

Ключові терміни та поняття: олімпійський спорт, професійний спорт, масовий спорт, спортсмен-професіонал, маркетинг, спонсорство, асоціація спортсменів-професіоналів, олімпійська символіка, види спорту.

1. Вступ до дисципліни

Предметом вивчення дисципліни «Олімпійський та професійний спорт» є історія становлення й розвитку олімпійського та професійного спорту, вплив кожного з них на особистість і суспільство; виявлення впливу соціально-економічного стану суспільства на розвиток олімпійського та професійного спорту; встановлення взаємозв'язку олімпійського та професійного спорту з іншими сферами суспільної діяльності; характеристика видів професійного спорту; визначення оптимальної організаційної структури олімпійського та професійного спорту, економічних і правових засад; обґрунтування ефективних методів відбору й підготовки спортсменів; аналіз стану й перспектив розвитку професійного спорту в цілому у світі та в Україні зокрема.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Олімпійський та професійний спорт» є засвоєння системи знань з олімпійського та професійного спорту (основні поняття та їх тлумачення; історія розвитку; соціальні, економічні й маркетингові аспекти; спортивне тренування й перспективи розвитку олімпійського та професійного спорту).

Основні завдання вивчення дисципліни «Олімпійський та професійний спорт»:

- ❖ ознайомлення з історією виникнення олімпізму, професіоналізму;
- ❖ усвідомлення завдань і функцій олімпійського та професійного спорту;
- ❖ набуття уявлення про особливості організації та управління олімпійським і професійним спортом;
- ❖ засвоєння основних підходів до комерціалізації олімпійського спорту;
- ❖ ознайомлення з особливостями системи відбору та орієнтації спортсменів високої кваліфікації;
- ❖ з'ясування особливостей системи підготовки і змагальної діяльності в олімпійському та професійному спорті.

2. Різновиди сучасного спорту

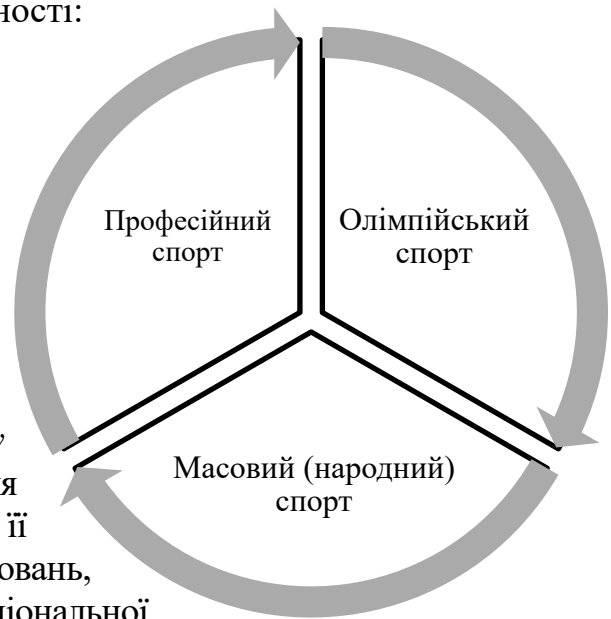
Сьогодні виокремлюють три різновиди сучасного спорту, що мають різну цільову спрямованість та критерії ефективності:

- 1) олімпійський спорт;
- 2) масовий спорт;
- 3) професійний спорт.

В *олімпійському спорті* вся діяльність спрямована на підготовку до Олімпійських ігор та їх успішне проведення. Найвищим критерієм ефективності підготовки спортсменів є здобуття золотої медалі.

В основі *масового (народного) спорту* лежить використання засобів спорту для гармонійного розвитку людини, зміцнення її здоров'я та профілактики захворювань, самоствердження й самопізнання, раціональної організації дозвілля.

Професійний спорт – сфера розважального бізнесу, в якій спортсмени є робочою силою, а доходи – основним критерієм ефективності. Спортивна майстерність, високі результати є лише дієвим засобом для отримання прибутку.

3. Взаємозв'язок між різновидами сучасного спорту

Олімпійський, масовий і професійний спорт мають принципові розбіжності, що, однак, не виключає наявності певних спільних рис та тісної взаємодії між ними.

Багато спортсменів, які досягли значних успіхів в олімпійському спорті, часто переходять у професійний спорт та укладають відповідні контракти. Найбільш яскраво це проявляється в баскетболі, хокеї із шайбою, бейсболі, боксі та інших видах спорту. Видатні спортсмени-професіонали (наприклад, тенісисти) охоче беруть участь в олімпійських турнірах, вважаючи їх дуже важливими для підтримання та підвищення свого рейтингу.

Олімпійський спорт є потужним стимулом для розвитку масового спорту, залучення до нього мільйонів людей різного віку, а особливо дітей і молоді. Водночас з масового спорту відбирають талановитих спортсменів, які в подальшому досягають значимих результатів в олімпійському та професійному спорті.

На сучасному етапі розвитку посилюються специфічні риси олімпійського, масового та професійного спорту, завдяки чому відбувається їх виокремлення в самостійні галузі діяльності. Це стосується не тільки цільової спрямованості та критеріїв ефективності, але й організаційно-управлінської, соціально-правової та фінансово-економічної діяльності. Принципові відмінності відзначаються також у системі відбору спортсменів і плануванні змагань, побудові процесів підготовки спортсменів на всіх етапах і багаторічного вдосконалення.

4. Основні поняття професійного спорту

Професійний спорт – різновид підприємницької діяльності спортсменів-професіоналів і спортивних функціонерів, метою якої є створення спортивного видовища, що стає своєрідним товаром. Необхідною умовою реалізації такого товару є його висока якість, що забезпечується майстерністю спортсменів, гострою конкуренцією між окремими спортсменами, командами, високоефективним маркетингом. У цих умовах споживачами спортивного видовища стають як глядачі, так і інші суб'єкти ринку – промислові компанії, засоби масової інформації та, в окремих випадках, держава.

Принципово важливо викликати інтерес глядачів до пропонованого видовища. Глядацький інтерес не тільки забезпечує доходи від продажу квитків, різноманітних товарів і послуг, але і є першочерговою умовою для укладання угод між лігами, клубами, спортсменами, з одного боку, та спонсорами й засобами масової інформації – з іншого. Реалізація спортивного видовища дає можливість організаціям професійного спорту та спортсменам компенсувати витрати, пов'язані з їх підприємницькою діяльністю, а при сприятливому збігу обставин – отримувати прибуток.

Розрізняють два основних підходи до розвитку професійного спорту: *комерційно-спортивний* та *спортивно-комерційний*. Основою першого підходу є прагнення отримати максимальні доходи і прибутки. При цьому спортивна діяльність і спортивний результат розглядаються лише як засіб досягнення мети. Цей підхід домінує в *американському професійному спорті*.

В основі *другого підходу*, що більш характерний для *міжнародного та європейського професійного спорту*, лежить насамперед спортивний результат, гострота спортивної боротьби є пріоритетним моментом і обов'язковою умовою спортивного бізнесу. Розвиток професійного спорту спортивно-комерційного типу стимулює великий суспільний інтерес, що виражається у фінансовій підтримці професійного спорту з боку держави.

Як і будь-яка сфера людської діяльності, професійний спорт має свою специфічну термінологію: професійний спорт, спортсмен-професіонал, професійна спортивна ліга, професійний спортивний клуб, бізнес, маркетинг, спонсорство, асоціація спортсменів-професіоналів тощо. Тлумачення цих термінів і понять потрібно запам'ятати.

Спортсмен-професіонал – кваліфікований спортсмен, який визнав спорт своєю основною професією та уклав трудову угоду (контракт) з відповідною організацією чи приватною особою (клуб, команда, менеджер).

У популярній і навіть науковій літературі 60-80-х років, яка виходила друком у країнах соціалістичної співдружності, професійний спорт і спортсмени-професіонали характеризувалися виключно негативно і з ідеологічних позицій. Ось найбільш поширені заголовки того часу: «Професійний спорт антигуманний за своєю суттю», «Професійні спортсмени – раби ХХ століття», «Бізнес і спорт – поняття несумісні». Багато в чому така позиція підтримувалася Міжнародним олімпійським комітетом (МОК), який активно виступав проти професіоналізації та комерціалізації олімпійського спорту, не допускаючи спортсменів-професіоналів до участі в Олімпійських турнірах.

Проте наприкінці ХХ ст. ставлення до професійного спорту і спортсменів-професіоналів як у МОК, так і в країнах, які раніше його не визнавали, допускали упередженість і необ'єктивність, кардинально змінилося. Сьогодні в Україні та інших країнах Східної Європи професійний спорт поступово перетворився на престижну сферу діяльності. Відтак спортсменів-професіоналів почали сприймати як висококваліфікованих фахівців, які професійно виконують свою роботу та одержують за це адекватні й гідні винагороди. Змінилося і ставлення МОК до професійного спорту. МОК не тільки допускає спортсменів-професіоналів до Олімпійських ігор, але і всіляко стимулює їх участь у цих спортивних турнірах. Згідно із правовими документами МОК спортсменом-професіоналом вважається той, хто підписав трудовий контракт з організацією чи приватною особою і тим самим визнав, що спорт є його основною трудовою діяльністю.

Професійна спортивна ліга (асоціація, спілка, федерація, рада) – об'єднання професійних клубів, команд, спортсменів із метою здійснення спільної спортивної та підприємницької діяльності.

Професіональні спортивні ліги розробляють стратегію і тактику спортивної та підприємницької діяльності, системи змагань і правила їх проведення, організовують і проводять змагання серед спортсменів-професіоналів, здійснюють загальне керівництво діяльністю клубів із метою отримання більш високих доходів.

Професійний спортивний клуб (команда) – приватна, акціонерна чи корпоративна організація, яка об'єднує різні групи людей для участі в спортивному бізнесі.

Бізнес – будь-який вид підприємницької діяльності, що спрямована на отримання доходів.

У спортивному бізнесі беруть участь функціонери, тренери, обслуговуючий персонал, спортсмени-професіонали, агенти спортсменів, Асоціації спортсменів-професіоналів, спортивні судді, спортивні журналісти, власники спортивних споруд та інші категорії працівників.

Маркетинг – система заходів з вивчення споживчого ринку й активного впливу на споживачів із метою розширення ринку збуту товарів або послуг.

Кінцева мета маркетингу полягає в отриманні найбільшого прибутку у відповідному виді підприємницької діяльності. Для цього необхідно: вивчення попиту на товари чи послуги та визначення їх асортименту; встановлення оптимальних цін на відповідні товари або послуги; ефективна реклама товарів або послуг; дослідження способів стимулювання збуту товарів або послуг. Маркетинг – це різновид комерційної активності, що сприяє отриманню великих доходів і більш повному та якісному задоволенню підприємцями потреб споживачів. Це своєрідна філософія спортивного бізнесу.

Спонсорство – ділова угода, згідно з якою одна сторона (спонсор) надає матеріальні засоби (гроші, товари, послуги) іншій стороні (клубу, команді, спортсмену) з метою реклами власної продукції чи отримання певних привілеїв (наприклад, звільнення від податків).

Нині функціонування і професійного, і олімпійського спорту без спонсорства є практично неможливим.

Асоціація спортсменів-професіоналів – галузева профспілка, діяльність якої спрямована на розширення прав спортсменів-професіоналів і поліпшення їх добробуту.

Спортсмени-професіонали об'єднуються в асоціацію, щоб захищати свої інтереси в спортивному бізнесі перед власниками команд і спортивними функціонерами, об'єднаними в потужну організацію – лігу. Спортсмени-професіонали є учасниками спільного бізнесу, але їх інтереси не збігаються з інтересами власників клубів і керівників ліг. Вони через свої асоціації домагаються від власників клубів поліпшення умов праці та збільшення частки доходів, справедливо вважаючи, що саме вони є основою цього різновиду бізнесу.

Спортивні функціонери – це власники команд, адміністративні працівники спортивних ліг і клубів, тренери, а також люди різних професій, які вивчають споживчий ринок із метою надання спортивних послуг, ведуть пошук найбільш ефективних форм функціонування того чи іншого виду професійного спорту, здійснюють зв'язки з громадськістю, займаються рекламою.

5. Основні поняття олімпійського спорту

До переліку найбільш важливих понять олімпійського спорту входять: олімпійський прапор, олімпійська емблема, олімпійський девіз та олімпійський гімн.

Олімпійський прапор являє собою біле шовкове полотнище з вишитою на ньому олімпійською емблемою.

Автором олімпійської емблеми є П'єр де Кубертен (1913). Прапор 1920 року, представлений на Олімпійських іграх в Антверпені, був змінений на новий у 1988 році. Замайорів він на XXIV Олімпійських іграх у Сеулі. Попередній прапор зберігається нині в музеї Олімпійських ігор в Лозанні (Швейцарія). Прапор олімпійського руху являє собою біле полотно, в центрі якого зображено олімпійську емблему.

Олімпійська емблема являє собою 5 переплечених між собою кілець, розміщених у два ряди (три кільця у верхньому та два в нижньому).

Кольори кілець йдуть зліва направо в такому порядку: блакитне, жовте, чорне, зелене, червоне. Кільця з'єднані в ланцюжок, у формі букви W, причому крайні (блакитне та червоне) перетинаються тільки з одним іншим кільцем, центральні – з двома кільцями кожне.

Кільця символізують п'ять континентів. Однак усупереч поширеній версії кожне з кілець не відноситься до якогось конкретного континенту. Шість кольорів (разом із білим фоном полотнища) скомбіновані таким чином, що представляють національні кольори всіх без винятку країн світу.

Олімпійський девіз «*Швидше, вище, сильніше!*» являє собою переклад латинського вислову «Citius, Altius, Fortius».

Гасло придумав французький священик Анрі Дідоном, а запропонував П'єр де Кубертен при заснуванні Міжнародного олімпійського комітету в 1894 році. Вперше воно було виголошене на VIII літніх Олімпійських іграх у Парижі (1924).

Олімпійський гімн – музичний твір (кантата), написаний грецьким композитором Спіросом Самарасом.

Автором тексту гімну став Костіс Паламас. Першим президентом МОК був обраний грецький поет Деметріус Вікелас. Олімпійський гімн вперше прозвучав на церемонії відкриття I Олімпійських ігор (1896). У наступні роки, аж до Олімпіади в Кортіна-д'Ампеццо (1956), країна-організатор Ігор доручала своїм музикантам щоразу створення нового гімну. З 1960 року олімпійський гімн Самараса отримав нове життя. З цього часу він переважно виконувався офіційною мовою тієї країни, в якій проводилися Олімпійські турніри. Винятком стали інструментальні версії, виконані в 1972, 1992, 2006 та 2012 рр. Окрім того, гімн декілька разів виконувався грецькою мовою (1976, 1988, 2008 та 2010 рр.) або ж у двох версіях – грецькою та мовою країни-господаря (1980 та 2000 рр.).

Ознайомтеся з текстом олімпійського гімну, перекладеного українською мовою. Які ідеали в ньому закладені?

6. Класифікації видів спорту

Розвиток спорту в усьому світі обумовив виникнення та розвиток великої кількості його окремих видів. На сьогодні їх налічується понад 200. Кожен із них характеризується своїм предметом змагання, особливим складом та організацією дій, способами ведення змагальної боротьби і правилами змагань. У спорті є різні класифікації його видів.

Залежно від специфіки предмета змагань і характеру рухової активності всі види спорту поділяються на шість груп (рис. 1).

атлетичні види спорту

рухова діяльність спортсмена
спрямована на управління
засобами пересування

з використанням спеціальної
спортивної зброї

Рисунок 1 – Неолімпійська класифікація видів спорту

❖ *Перша група – атлетичні види спорту, які характеризуються активною руховою діяльністю з граничним проявом фізичних і вольових якостей спортсмена.*

❖ *Друга група – види спорту, в яких рухова діяльність спортсмена спрямована на керування засобами пересування.*

❖ *Третя група – види спорту з використанням спеціальної спортивної зброї.*

❖ *Четверта група – види спорту, що ґрунтуються на зіставленні результатів конструкторської діяльності.*

❖ *П'ята група – види спорту, пов'язані з пересуванням по місцевості.*

❖ *Шоста група – види спорту, в яких діяльність спортсмена носить характер абстрактно-композиційного мислення.*

♫ Проте ця класифікація неприйнятна для олімпійського спорту, оскільки згідно з Олімпійською хартією (детальну характеристику цього документа подано в темі 4) деякі види спорту з наведених вище груп не можуть бути представлені в програмах Олімпійських ігор як такі, що не відповідають основним критеріям, які пред'являються до олімпійських видів спорту. Це насамперед види спорту, дисципліни чи види змагань, у яких результати передусім залежать від механічної рушійної сили. Тому так звані технічні види спорту, що належать до другої та четвертої груп (автомобільний спорт, водномоторний спорт, літаковий спорт, мотоциклетний спорт, автомоделльний спорт, судномодельний спорт та ін.), не можуть бути включені до програми Олімпійських ігор. Не входять до неї також види спорту п'ятої та шостої груп.

Поцікавтеся, яким вимогам має відповідати вид спорту для набуття статусу олімпійського.

Види спорту й дисципліни, які входять до програми Ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор, прийнято розподіляти за іншим принципом. Найбільш поширеною є класифікація, яка відображає специфіку рухів, а також структуру змагальної та тренувальної діяльності, характерну для різних видів спорту.

Ця класифікація включає такі види спорту (рис. 2):

❖ циклічні;

- ❖ швидкісно-силові;
- ❖ складнокоординаційні;
- ❖ єдиноборства;
- ❖ спортивні ігри;
- ❖ багатоборства й комбіновані види.

У спеціалізованій літературі наводиться також класифікація олімпійських видів спорту, що базується на аналізі структури рухових дій. Згідно з нею виокремлюють види спорту із *циклічною, ациклічною та комбінованою структурою рухів*.

Для видів спорту із *циклічною структурою рухів* характерне багаторазове повторення стереотипних циклів рухів.

Види спорту з *ациклічною структурою рухів* характеризуються різкою зміною характеру рухової активності.

У видах з *комбінованою структурою рухів* відбувається поєднання роботи циклічного й ациклічного характеру.

Рисунок 2 – Олімпійська класифікація видів спорту

Види спорту, спортивні дисципліни й види змагань можуть бути згруповані також і залежно від *особливостей взаємодії спортсменів*. Це доповнює класифікацію, побудовану на основі специфіки рухових дій і структури змагальної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1– Класифікація видів спорту, спортивних дисциплін і видів змагань залежно від характеру міжособистісних взаємодій спортсменів (Barth, 1994)

Характер міжособистісних взаємодій	Вплив		
	Непрямий	Прямий	Із ризиком травмування
Індивідуальні	Легкоатлетичні метання, важка атлетика, фігурне катання	Бігові дисципліни легкої атлетики, плавання	Бокс, різноманітні види боротьби, фехтування
Сумарно-групові	Командні змагання з п'ятиборства, спортивної гімнастики		Естафети в легкоатлетичному бігу та лижних перегонах
Синхронно-групові	Бобслей (двійка, четвірка), санний спорт (двомісні сани)	Веслування (командні човни)	
Функціонально-групові	Парне катання, танці	Теніс, настільний теніс (пари), волейбол	Велоспорт (групові перегони), футбол, хокей, гандбол, баскетбол

Згідно з *міжнародним статусом*, що відображає географічне поширення видів спорту, а також кількість країн, що їх культивують, олімпійські види спорту умовно поділяються на:

- ❖ міжнародні;
- ❖ поширені в переважній більшості країн;
- ❖ регіональні;
- ❖ види спорту, що культивуються лише в деяких країнах;
- ❖ народно-національні (поширені серед окремих націй і народів).

У міру зростання популярності спорту й розвитку міжнародного спортивного руху регіональні та навіть народно-національні види нерідко набувають статусу міжнародних. Зростанню популярності різних видів спорту значною мірою сприяють діяльність міжнародних спортивних організацій та загальні тенденції розвитку олімпійського спорту, включаючи комерційні й політичні аспекти.

? Питання для самоконтролю

1. Окресліть мету навчальної дисципліни «Олімпійський та професійний спорт».
2. Сформулюйте основні завдання дисципліни «Олімпійський та професійний спорт».
3. Назвіть та охарактеризуйте різновиди сучасного спорту.
4. Наведіть приклади взаємозв'язку між різновидами видів спорту.
5. Які підходи до розвитку професійного спорту існують? Охарактеризуйте їх.
6. Дайте визначення основних понять професійного спорту.
7. Дайте визначення основних понять олімпійського спорту.

Тести

1. *Укажіть дисципліну, предметом вивчення якої є історія виникнення й розвиток олімпійського та професійного спорту, його вплив на особистість і суспільство, а також встановлення взаємозв'язку з іншими сферами суспільної діяльності:*
 - а) олімпійський та професійний спорт;
 - б) професійна майстерність тренера;
 - в) теорія спортивного тренування з основами методик.
2. *Укажіть мету дисципліни «Олімпійський та професійний спорт»:*
 - а) засвоєння системи знань з олімпійського та професійного спорту (основні поняття; історія розвитку; соціальні, економічні й маркетингові аспекти; спортивне тренування й перспективи розвитку олімпійського та професійного спорту);
 - б) вивчення особливостей проведення змагань у професійному та олімпійському спорті;
 - в) вивчення особливостей проведення Олімпійських ігор.
3. *У якій сфері спортивної діяльності спортсмени є працівниками розважального бізнесу?*
 - а) у професійному спорті;
 - б) в олімпійському спорті;
 - в) у масовому (народному) спорті.
4. *В основі якого виду спортивної діяльності лежить використання засобів фізичної культури для гармонійного розвитку людини, зміцнення здоров'я та профілактики захворювань, самоствердження і самопізнання, раціональної організації дозвілля?*
 - а) у професійному спорті;
 - б) в олімпійському спорті;
 - в) у масовому (народному) спорті.
5. *Який вид спортивної діяльності є потужним стимулом для розвитку масового спорту, залучення до нього мільйонів людей різного віку, особливо дітей і молоді?*
 - а) професійний спорт;
 - б) олімпійський спорт;
 - в) масовий (народний) спорт.
6. *У якому виді спортивної діяльності найвищим критерієм ефективності є здобуття золотої медалі?*
 - а) у професійному спорті;
 - б) в олімпійському спорті;
 - в) у масовому (народному) спорті.
7. *У якому виді спортивної діяльності основним критерієм ефективності є отримання прибутку?*
 - г) у професійному спорті;
 - д) в олімпійському спорті;
 - е) у масовому (народному) спорті.

Практичні завдання

1. Заповніть таблицю «Характеристика різновидів сучасного спорту»

Різновид спорту	Цільова спрямованість	Критерій ефективності
Олімпійський спорт		
Професійний спорт		
Масовий спорт		

2. Заповніть таблицю, оберіть види спорту із переліку запропонованих і встановіть відповідність:

№ з/п	Група	Вид спорту
1.	Атлетичні види спорту	
2.	Види спорту, в яких рухова діяльність спортсмена спрямована на управління засобами пересування	
3.	Види спорту з використанням спеціальної спортивної зброї	
4.	Види спорту, засновані на зіставленні результатів конструкторської діяльності	
5.	Види спорту, пов'язані з пересуванням по місцевості	
6.	Види спорту, де діяльність спортсмена носить характер абстрактно-композиційного мислення	

Види спорту та спортивні дисципліни: авіамоделювання, альпінізм, баскетбол, бокс, важка атлетика, веслування академічне, веслування на байдарках і каное, волейбол, гандбол, автоспорт, дзюдо, карате, кульова стрільба, легка атлетика, мотоспорт, спортивна гімнастика, стрільба з лука, судномоделювання, туризм, ушу, футбол, художня гімнастика, шахи, шашки, яхтинг.

3. Заповніть таблицю, оберіть види спорту із переліку запропонованих і встановіть відповідність:

№ з/п	Група	Вид спорту
1.	Циклічні види спорту	
2.	Швидкісно-силові види спорту	
3.	Складнокоординаційні види спорту	
4.	Єдиноборства	
5.	Спортивні ігри	
6.	Багатоборства й комбіновані види	

Види спорту та спортивні дисципліни: бадмінтон, баскетбол, бейсбол, біатлон, бігові дисципліни легкої атлетики, бокс, боротьба вільна, боротьба греко-римська, важка атлетика, велосипедний спорт, веслувальний слалом, веслування академічне, веслування на байдарках і каное, вітрильний спорт,

водне поло, волейбол, гандбол, футбол, дзюдо, керлінг, кінний спорт, легкоатлетичні десятиборства й семиборства, легкоатлетичні стрибки та метання, лижне двоєборство, лижні перегони, настільний теніс, плавання, синхронне плавання, спортивна гімнастика, стрибки на лижах з трампліна, стрільба з лука, стрільба кульова, стрільба стендова, сучасне п'ятиборство, теніс, пляжний волейбол, тріатлон, тхеквондо, фехтування, фігурне катання, фрістайл, хокей із шайбою, хокей на траві, художня гімнастика, швидкісний біг на ковзанах, шорт-трек.

Тема 2. Мета, завдання та функції професійного спорту

Мета: усвідомити мету професійного спорту; ознайомитися з його основними завданнями, загальними та специфічними функціями.

План

1. Мета та завдання професійного спорту.
2. Класифікація функцій професійного спорту.
3. Характеристика загальних функцій професійного спорту.
4. Характеристика специфічних функцій професійного спорту.

Ключові терміни та поняття: загальні функції професійного спорту, специфічні функції професійного спорту, оздоровча функція, виховна функція, освітня функція, видовищна функція, комунікативна функція, рекламна функція, функція «клапана безпеки», функція моделювання поведінки, функція підтримання надії, функція індивідуалізації, функція відволікання, функція інтеграції.

1. Мета та завдання професійного спорту

Генезис професійного спорту й дослідження його сучасного стану дозволяють стверджувати, що протягом усієї його історії відбувалася поступова трансформація окремих видів професійного спорту в спортивно-розважальний бізнес. Незважаючи на високий рівень майстерності спортсменів, професійний спорт на сьогодні не є спортом в первісному розумінні цього слова, він став різновидом розважальної індустрії. Постійні пошуки джерел доходів і способів збільшення прибутку призвели до зникнення у змаганнях спортивного духу.

Основне завдання професійного спорту протягом усієї історії його розвитку – приносити дохід людям, які ним займаються (спортсменам, тренерам, агентам, менеджерам, власникам команд, керівникам ліг). Якщо спорт тісно пов'язаний з бізнесом, то його основними цілями є перемога, отримання вигоди та прибутку, здобуття слави та популярності. Саме такі цілі є визначальними для сучасного професійного спорту, який фактично вже сам став бізнесом.

Так, наприклад, американський професійний спорт нині являє собою, з одного боку, потужну індустрію шоу-бізнесу, складову частину американського суспільства, що привертає до себе увагу мільйонів американців і забезпечує фантастичні заробітки багатьом професійним спортсменам, а з іншого – сферу, що обмежує свободу людини, яка, щоправда, погодилася на це добровільно. Крім

того, спалахи насильства та грубості, вживання допінгу й наркотиків різко контрастують з тим, що ми звикли очікувати від спорту.

2. Класифікація функцій професійного спорту

Професійно-комерційний спорт відображає комерційний конфлікт, дещо пом'якшуючи його міфічною ідеєю «рівних можливостей» сторін, які змагаються. Це дозволяє йому бути специфічною компенсаторною діяльністю, споглядання якої дає можливість глядачеві задовольнити (на рівні уяви) основну свою потребу, нереалізовану в реальному житті, – досягнення успіху в конкурентних взаємовідносинах.

Оскільки професійний спорт тісно пов'язаний з різними сферами людської діяльності, для нього характерні різноманітність і багатоплановість. З огляду на це необхідно розрізняти *загальні та специфічні функції* професійного спорту.

3. Характеристика загальних функцій професійного спорту

До *загальних функцій* професійного спорту належать ті, які стосуються його лише частково й більш повно реалізуються в інших сферах людської діяльності, як-от: оздоровча, виховна, освітня, видовищна, комунікативна, рекламна тощо (рис. 3).

Рисунок 3 – Загальні функції професійного спорту

Оздоровча функція передбачає зміцнення здоров'я та підвищення опірності організму до несприятливого впливу навколишнього середовища за рахунок раціонально організованої рухової активності. Заняття спортом сприяють забезпеченню оптимального рівня розвитку рухових якостей і життєво важливих органів і систем людського організму, а також досконалому засвоєнню рухових умінь і навичок. Порівняно з іншими видами діяльності, що спрямовані на

зміцнення здоров'я, спорт пред'являє найвищі вимоги до функціональних можливостей організму, а отже, найбільшою мірою сприяє їх розвитку. Однак надмірні навантаження можуть призвести до абсолютно протилежного ефекту – втрати здоров'я. Тому оздоровча функція реалізується лише за умови відповідності тренувальних і змагальних впливів біологічним можливостям організму конкретного спортсмена.

Виховна функція полягає у формуванні в людини морально-етичних цінностей демократичного суспільства. Серед великого розмаїття ціннісних характеристик сучасного суспільства соціологи виокремлюють насамперед індивідуальні досягнення завдяки наполегливій праці, прагнення до перемоги в умовах жорсткої конкуренції, прагнення до більш високого соціального статусу й матеріальної забезпеченості при рівних можливостях і дотриманні правил. В основі системи ціннісних орієнтацій масової свідомості лежить ідея «індивідуального успіху», який сприймається як успіх виключно особистий, де на перший план виходить не благо колективу, а успіх конкретної людини. Найбільшу повагу здобувають особи, які досягли статусу й високого матеріального становища завдяки власним зусиллям в умовах здорової конкуренції та змагальної боротьби. Для досягнення успіху необхідні такі основні якості особистості: здатність до важкої та наполегливої праці; постійне прагнення до перемоги в конкурентній боротьбі, у професійному спорті. Спортсмени-професіонали своїм прикладом демонструють можливості людини в досягненні особистого успіху і є взірцем для наслідування у прагненні отримання адекватних винагород. Ці якості яскраво проявляються насамперед у молоді. Спорт сприяє формуванню особистості та програми її поведінки. Реалізується це через необхідність наполегливо й усвідомлено тренуватися, змагатися, дотримуватися правил з метою досягнення якомога більшого успіху. Змагання поступово перетворюється на головну соціальну цінність, що закладена в поведінці більшості людей. Спорт утверджує та підносить значення змагання, яке стає важливим і визначальним чинником у різних сферах життя.

Професійний спорт має виховне значення не тільки для тих, хто безпосередньо ним займається. Відомий американський фахівець у галузі соціології спорту Р. Едвардс зазначав, що вболівальники – це не пасивні спостерігачі. Вони є співучасниками, важливим компонентом функціонування спорту як для суспільства в цілому, так і для конкретного індивіда. Завдяки своїй популярності й доступності сприйняття спорт формує початкові уявлення про життя в більшості людей. Заняття спортом сприяють вихованню чесності, благородства, колективізму, поваги до правил і суперників, здатності до співпраці. Спорт істотно впливає на суспільну свідомість, на дотримання етичних норм поведінки, звичаїв і поглядів, які відіграють домінуючу роль у суспільстві.

Спорт істотно впливає на соціалізацію особистості. Так, наприклад, в американському суспільстві соціалізація особистості розглядається як соціальний процес, спрямований на виховання та функціонування людини в

суспільстві, підвищення її соціально-економічної ефективності відповідно до суспільних ідеалів. Соціалізація через спорт передбачає адаптацію особистості до складної системи цінностей, норм і принципів, що існують у відповідному середовищі. Іншими словами, через спорт людина вчиться бути членом суспільства, сприймати загальновизнані цінності, норми поведінки. Спорт виконує важливі соціальні функції не тільки стосовно професіоналів, але і вболівальників.

Заняття спортом і спортивна доблесть є чинниками, які істотно впливають на досягнення високого соціального статусу. Заняття професійним спортом уже давно розглядаються у високорозвинених країнах як еталон виховання та мужності; прагнення до досягнення мети, засіб набуття сили, життєвого досвіду, виховання самостійності та інших соціально важливих якостей.

Освітня функція полягає в передачі та отриманні нових знань, умінь і навичок. Спортивна діяльність спрямована на досягнення високих результатів, а отже, їй внутрішньо притаманний творчий, евристичний характер. Шлях до нових перемог – це безперервний пошук нових засобів і методів підготовки. Це підкреслює істотне значення спорту як діяльності, яка сприяє поглибленню знань відносно можливостей людини і розширенню їх меж.

Видовищна функція полягає в задоволенні потреби в розвагах. Спорт з давніх-давен сприймається як популярне видовище. Сучасні засоби масових комунікацій, зокрема телебачення, сприяли постійному розширенню аудиторії прихильників спортивних видовищ. Особливо це стосується найбільш популярних видів професійного спорту. В основі видовищної привабливості спорту лежать естетичні властивості, що притаманні йому об'єктивно. Не випадково спорт знайшов відображення в різних видах мистецтва і сам здобув низку мистецьких ознак. Популярність спорту як видовища пояснюється його особливою емоційною доступністю, гостротою переживань, а також універсальністю «мови спорту», яка доступна людям незалежно від їх расової приналежності, віросповідання та мови спілкування.

Рекламна функція полягає в популяризації різноманітних товарів, послуг, способу життя тощо. Такі потужні та всесвітньовідомі корпорації, як «Кока-кола», «Дженерал Моторс», «Кодак» і багато інших, використовують спорт як засіб реклами для своїх товарів. Одночасно професійний спорт може виконувати рекламно-пропагандистські функції і стосовно самого себе. Так, успішні виступи команд сприяють популяризації спорту, залученню до занять спортом, зростанню армії вболівальників, прояву уваги з боку засобів масової інформації.

Поцікавтеся, змагання з яких видів спорту привертають посилену увагу з боку представників рекламної індустрії. Поясніть, із чим це пов'язано, на вашу думку.

Комунікативна функція сприяє зближенню та об'єднанню людей. У процесі спортивної діяльності люди вступають у різноманітні взаємовідносини: між членами однієї команди й конкуруючими командами, між спортсменами та спортивними суддями, між спортсменами і представниками засобів масової інформації, між спортсменами та вболівальниками тощо. Сукупність таких взаємовідносин є визначальним елементом впливу спорту на особистість. Спорт стимулює об'єднання людей у відповідні організації на основі спільності інтересів та практичної діяльності.

4. Характеристика специфічних функцій професійного спорту

До *специфічних функцій* професійного спорту належать соціальні функції, які реалізуються безпосередньо у процесі занять або споживання його як видовища, а саме: функція «клапана безпеки», моделювання поведінки, підтримання надії, індивідуалізації, відволікання та інтеграції (рис. 4).

Рисунок 4 – Специфічні функції професійного спорту

Функція «клапана безпеки». На думку, американського вченого Паксона, спорт перетворюється на «клапан безпеки» суспільства, оскільки його висока емоційність дає можливість численній аудиторії вболівальників і самим спортсменам вивільнити негативну енергію, яка накопичилася в організмі, зняти напруженість і агресивність у загальноприйнятній формі. Крім того, «клапан безпеки» є найважливішою функцією спорту, що дозволяє позбутися такої форми агресії, як «колективний войовничий ентузіазм».

Функція моделювання поведінки полягає у формуванні панівного соціального світогляду. Спортсмени-професіонали завдяки їх надзвичайній

популярності слугують в сучасному світі прикладом для наслідування, насамперед для молоді. Якості та здібності, що формуються завдяки систематичним заняттям професійним спортом, певною мірою використовуються як модель для виховання інших членів суспільства.

Функція духовності полягає у вихованні поваги до певних цінностей, підтримання віри в них. Професійний спорт виконує роль духовного, майже культового соціального інституту. В ньому широко використовуються різноманітні ритуали та церемонії, що спрямовані на утвердження ціннісних орієнтацій суспільства, він суттєво впливає на формування суспільної поведінки як самих спортсменів, так і широких верств суспільства; на утвердження і поширення духовних цінностей, які регулюють людські взаємини в суспільстві.

Функція підтримання надії полягає у формуванні установки на краще життя. Так, на думку американських соціологів, спорт сприяє підтриманню віри в те, що люди завдяки успіхам у професійному спорті можуть суттєво підвищити свій соціальний статус. Багатомільйонні контакти спортсменів-професіоналів вселяють віру в краще майбутнє та сприяють мобілізації сил на його досягнення.

Функція індивідуалізації полягає у формуванні неординарної особистості. Попри те, що професійному спорту як специфічному виду бізнесу притаманні риси, що суперечать суспільним цінностям (надмірна націленість на перемогу, застосування допінгу, «чорний» тоталізатор тощо), він є потужним стимулом індивідуалізації особистості. Тільки максимальний розвиток природних здібностей, наполеглива праця та прагнення до успіху в умовах гострої конкуренції можуть забезпечити спортсмену його досягнення.

Функція відволікання полягає у своєрідному «відключенні» людей від повсякденних проблем, знятті напруження. Специфіка сучасного професійного спорту і його висока популярність дозволяють ефективно реалізувати цю функцію. Люди настільки захоплюються видовищем спортивного змагання, що забувають про свої негаразди. Професійний спорт отримує підтримку з боку влади як один із ефективних засобів контролю за організацією дозвілля широких верств населення. Цілком природно, що певною мірою ця функція може носити класовий та ідеологічний характер. Однак для сотень мільйонів громадян, які відвідують змагання чи спостерігають за ними з екранів телевізорів, це також можливість відволіктися від повсякденних проблем, переключити свою увагу на високоемоційне видовище, а отже, відпочити й відновити життєві ресурси організму.

Функція інтеграції полягає в об'єднанні людей навколо соціально значущих цінностей. Перетворення професійного спорту на продукт споживання зумовлює поглиблення соціальної інтеграції.

Спорт є могутньою консолідуючою силою в будь-якому суспільстві. Він сприяє вихованню дисциплінованості, організованості, почуття колективізму, стимулює бажання випробувати власні сили та реалізувати свій потенціал.

? Питання для самоконтролю

1. Які завдання постають перед професійним спортом?

2. Поясніть, із чим пов'язаний розподіл функцій професійного спорту на загальні та специфічні.

3. Яким чином реалізуються оздоровча, виховна, освітня, видовищна, комунікативна, рекламна функції в процесі участі у професійному спорті?

4. Яким чином реалізуються функції «клапана безпеки», моделювання поведінки, підтримання надії, індивідуалізації, відволікання та інтеграції в процесі участі у професійному спорті?

Тести

1. Назвіть види професійного спорту, які є перспективними для отримання доходу:

- а) гольф, кінні перегони, теніс, хокей, керлінг, волейбол, гімнастика, атлетизм, бодібілдинг;
- б) бейсбол, баскетбол, бокс, боротьба, кетч, куміте, легка атлетика, плавання, тріатлон;
- в) автоперегони, американський футбол, бейсбол, баскетбол, бокс, боротьба, футбол, гольф, кінні перегони, теніс, хокей.

2. До загальних функцій професійного спорту належать:

- а) теоретична, методична, практична, емпірична;
- б) «клапан безпеки», моделювання поведінки, підтримання надії, інтеграція, індивідуалізація, відволікання;
- в) комунікативна, оздоровча, виховна, освітня, рекламна, видовищна.

3. Метою якої функції професійного спорту є зміцнення здоров'я та підвищення опірності організму несприятливому впливу довкілля завдяки раціонально організованій руховій активності?

- а) комунікативної;
- б) оздоровчої;
- в) рекламної.

4. Укажіть функції професійного спорту, які належать до специфічних:

- а) теоретична, методична, практична, емпірична;
- б) «клапан безпеки», моделювання поведінки, підтримання надії, інтеграція, індивідуалізація, відволікання;
- в) комунікативна, оздоровча, виховна, освітня, рекламна, видовищна.

5. Метою якої функції професійного спорту є формування в людини морально-етичних цінностей демократичного суспільства?

- а) освітньої;
- б) виховної;
- в) видовищної.

6. У чому полягає мета освітньої функції професійного спорту?

- а) у задоволенні потреб суспільства в розвагах;
- б) у передачі й отриманні нових знань, умінь і навичок;
- в) у популяризації товарів, послуг, способу життя.

Практичні завдання

1. Заповніть таблицю «Загальні функції професійного спорту»

Функція професійного спорту	Характеристика	Результат реалізації функції

2. Заповніть таблицю «Специфічні функції професійного спорту»

Функція професійного спорту	Характеристика	Результат реалізації функції

3. Підготуйтеся до участі у дискусії на тему «Види спорту, привабливі для реалізації рекламної функції професійного спорту».

4. Напишіть есе на тему «Функція інтеграції професійного спорту як інструмент консолідації у суспільстві».

Тема 3. Професійна спортивна ліга. Переваги ліги у професійному спорті

Мета: набути уявлення про лігу як основну структурну одиницю професійного спорту й усвідомити її основні завдання та функції; ознайомитися зі Статутом професійної спортивної ліги; розглянути організаційну структуру професійного спортивного клубу (команди).

План

1. Ліга як основна структурна одиниця професійного спорту.
2. Статут професійної спортивної ліги.
3. Організаційна структура професійного спортивного клубу (команди).

Ключові терміни та поняття: професійна спортивна ліга, клуб, команда, картель (спілка), агент, менеджер, комісіонер.

1. Ліга як основна структурна одиниця професійного спорту

Ефективне функціонування професійного спорту як різновиду підприємницької діяльності багато в чому залежить від структури його організації та принципів управління. Найбільший позитивний досвід у цих питаннях накопичено в командних ігрових видах американського професійного спорту – бейсболі, американському футболі, баскетболі та хокеї. Тому проблему структурної побудови та принципів управління професійним спортом доцільно розглядати саме на їх безпосередньому прикладі.

Основною структурною одиницею професійного спорту є ліга. Незалежно від назви (ліга – у футболі, бейсболі та хокеї; асоціація – в баскетболі, гольфі й тенісі; рада, асоціація, федерація – в боксі) ця структурна одиниця формує стратегію та тактику розвитку відповідного виду професійного спорту і є його найвищим законодавчим і виконавчим органом.

Ліга об'єднує визначену кількість команд-фірм, які знаходяться в різних містах і штатах.

Ліга у професійному спорті є закритою соціальною системою, головною функцією якої є організаційна ефективність. Організаційна ефективність реалізується кадровою політикою професійних ліг, що пов'язана зі специфічним наймом, переміщенням і звільненням спортсменів.

Для підвищення ефективності та прибутковості професійних ліг у них завжди реалізується політика перерозподілу робочої сили (гравців). Після закінчення чергового сезону склади практично всіх команд змінюються на 30-40%. Статуту професійних ліг передбачають також можливість обміну гравцями і під час регулярних чемпіонатів.

Перерозподіл гравців здійснюється переважно з метою вирівнювання конкурентоздатності команд ліги, що своєю чергою підвищує непередбачуваність результатів спортивних поєдинків і, як наслідок, зацікавленість глядачів і засобів масової інформації. Керівники вважають, що успіхи їх ліг (насамперед фінансові) значно важливіші, ніж успіхи окремого клубу. Наприклад, свого часу американська професійна ліга з європейського футболу (NASL) збанкрутувала передусім тому, що одна команда (Нью-Йоркський «Космос») могла дозволити собі купівлю таких видатних гравців того часу, як Пеле, Бекенбауер, Кіналя, а інші команди ледве трималися на плаву. Спостерігати за грою «в одні ворота» було не цікаво.

Для підвищення конкурентоздатності ліги також надають клубам-аутсайдерам фінансову підтримку. Так, керівництво NHL розробило в середині 1990-х років спеціальну програму «виживання» для таких клубів. Кожен з них автоматично отримує дотацію з центральних фондів ліги в розмірі 7 млн доларів у випадку, якщо напередодні чергового чемпіонату реалізує не менше 13 тисяч сезонних абонементів на ігри своєї команди. Інфраструктура ліг у професійному спорті включає шість відносно самостійних груп людей, які задіяні у спортивному бізнесі (рис. 5). Це, з одного боку, власники команд, менеджери, тренери, а з іншого – спортсмени, агенти спортсменів та Асоціації спортсменів професійних ліг. Між ними немає та й не може бути повної згоди й солідарності. Але в них є спільні інтереси у спортивному бізнесі, що пов'язані з максимізацією прибутків.

Певною мірою до інфраструктури професійних ліг можна віднести також асоціації спортивних суддів, журналістів, радіо- і телекоментаторів, власників спортивних споруд, інформаційних мереж тощо.

Рисунок 5 – Інфраструктура професійних спортивних ліг

Найвищим органом влади у професійній лізі є Рада управління, до якої входять президенти всіх команд певної ліги. Рада несе відповідальність за поточну діяльність і визначає перспективну політику ліги, вирішує питання щодо зміни правил гри, розширення кількості команд у лізі, умов прийому до ліги нових команд; обирає президента або комісіонера ліги (не менше 2/3 голосів – NFL). Рада управління має право:

- ❖ накладати штрафні санкції на власників, директорів, акціонерів, керівників клубів, гравців, персонал ліги;
- ❖ проводити перевірку журналів фінансової звітності та інших документів ліги і звітувати про її результати перед членами ліги й комісіонером, робити свої висновки та надавати рекомендації з будь-якого питання;
- ❖ у випадку несподіваної втрати комісіонером працездатності або його смерті Рада управління має право зібратися на позачергові збори з метою виборів нового комісіонера.

Очолює спортивну професійну лігу президент або комісіонер, який обирається Радою управління ліги (2/3 голосів). Комісіонер ліги не повинен мати жодних фінансових інтересів прямих або непрямих у професійному спорті. Термін перебування на посаді та заробітна плата комісіонера встановлюється безпосередньо лігою. Наприклад, у бейсболі комісіонер обирається строком на сім років. Заробітна плата комісіонера залежить від результатів його роботи, які визначаються насамперед рівнем прибутків ліги. Наприклад, комісіонер NBA Девід Стерн у 1989 р. згідно з рішенням Ради власників ліги отримав заробітну плату в розмірі 3,5 млн доларів на рік за значне поліпшення фінансового стану ліги. У 1990-х роках його зарплата зросла до 8 млн доларів. Він обіймав посаду комісіонера NBA з 1984 по 2014 рік.

Комісіонер NFL Роджер Гуделл (з 2006 р. і до сьогодні) в 2012 році отримав 44 млн доларів виплат. Заробітна плата голови ліги з урахуванням бонусів склала 35,1 млн доларів. Окрім того, він отримав 5 млн доларів за сумлінне виконання своїх обов'язків і 4,1 млн доларів пенсійних виплат. На думку власників клубів, Гуделл цілком заслуговує на виплачені йому грошові суми. За підсумками сезону 2011/2012 річний дохід ліги вперше досягнув позначки 10 млрд доларів, а сумарна вартість усіх клубів склала 37 млрд доларів. Під час локауту NFL у 2011 р. Роджер Гуделл за власним бажанням зменшив свою заробітну плату з 10 млн доларів на рік до 1 млн доларів на період, доки тривали перемовини з профспілкою гравців (тривали протягом 5 місяців).

Функції комісіонера (президента) ліги:

- ❖ здійснює загальне керівництво й головування на всіх засіданнях Виконавчого комітету;
- ❖ може обирати місцезнаходження офісу, який повинен розташовуватися поруч з містом, у якому експлуатується франшиза ліги (NFL);
- ❖ від імені ліги може здійснювати будь-які витрати, пов'язані з її функціонуванням, зокрема оренду приміщень і найму працівників;
- ❖ уповноважений наймати юридичних консультантів або приймати рішення про правові заходи щодо осіб або організацій, дії яких загрожують інтересам ліги, клубам або професійному футболу;
- ❖ укладає контракти та проводить переговори від імені ліги; може накладати вето на підписання контракту між клубом і гравцем, якщо це порушує Статут ліги або загрожує її інтересам;
- ❖ розв'язує суперечки між командами, власниками клубів, гравцями та тренерами, гравцями й керівництвом ліги;
- ❖ контролює фінансові питання й запобігає махінаціям;
- ❖ затверджує рахунки на оплату;
- ❖ затверджує календар змагань і стежить за дотриманням правил проведення змагань, контролює роботу відділу зв'язків із громадськістю та інших відділів;
- ❖ ініціює створення комітетів з певних питань і є їх членом;
- ❖ призначає час і дату проведення щорічних і позачергових зборів;
- ❖ схвалює призначення члена Ради управління (представника клубу);
- ❖ веде переговори стосовно продажу прав на телетрансляцію фінальних матчів і матчів регулярного чемпіонату тощо.

Комісіонер має бути присутній на всіх зборах Ради управління та звітувати на її щорічних зборах. У разі порушення Статуту ліги або скоєння дій, які можуть зашкодити інтересам ліги, комісіонер NFL має право накласти штраф на винуватця в розмірі не більше ніж 500 тис. доларів. У разі несанкціонованого лігою продажу, передачі клубу або надання будь-яких прав володіння клубом особам, які не є найближчими родичами, комісіонер має право накласти штраф (не менше ніж 500 тис. доларів та 15% від вартості операції) або скасувати контракти чи угоди між лігою (її членами) і порушником. Президенти ліг мають віце-президентів за напрямками роботи. Наприклад, у президента NHL є п'ять

віце-президентів: із маркетингу; оперативного керівництва та адміністративних справ; юридичних питань; телебачення; суддівства.

Подібну структуру має Професійна футбольна ліга (ПФЛ) України.

Керівництво діяльністю ліги здійснює Рада ПФЛ (обрано у 2004 р.), до складу якої входять 16 представників клубів вищої ліги, 11 представників клубів першої та другої ліг. Раду очолює президент ПФЛ (президент ПФЛ України – Сергій Макаров). З числа членів Ради ПФЛ обирається перший віце-президент і два віце-президенти. Оперативне управління лігою здійснює виконавчий комітет, очолюваний генеральним директором. Він призначається та звільняється Радою ПФЛ за поданням її президента.

2. Статут професійної спортивної ліги

Основним документом, що регламентує діяльність ліги, є її статут. У Статуті професійної спортивної ліги визначено:

- ❖ мету й завдання відповідної ліги;
- ❖ умови членства в лізі (порядок прийому нових команд);
- ❖ умови права команди на територію;
- ❖ права й обов'язки виконавчого та інших комітетів;
- ❖ права й обов'язки президента, скарбника, секретаря тощо;
- ❖ умови й календар регулярних чемпіонатів, ігор плей-оф та інших змагань, що проводяться лігою;
- ❖ умови регулювання ринком зайнятості гравців (визначається кількість гравців у клубах, основні положення контракту, вимоги до гравців, правила проведення драфту тощо);
- ❖ умови продажу прав на теле- і радіотрансляції.

Регулювання ринку зайнятості гравців включає п'ять аспектів, що регламентують умови їх праці:

- ❖ формування складу команд;
- ❖ укладання угод (контрактів) із гравцями;
- ❖ розробка умов переходу гравців в інші команди;
- ❖ набір гравців у команди;
- ❖ правила перерозподілу гравців між командами ліги.

Основні управлінські функції ліги полягають у:

- ❖ розробці правил гри;
- ❖ складанні календаря змагань;
- ❖ зміні та визначенні кількості команд у лізі й кількості гравців у команді;
- ❖ прийомі до ліги нових команд;
- ❖ контролі за розташуванням команд на території країни та за її межами;
- ❖ укладанні контрактів на продаж прав радіо- і телетрансляцій ігор;
- ❖ встановленні для клубів ліміту на виплату зарплати гравцям, за який не можна виходити тощо.

В окремих лігах навіть контракти зі спортсменами укладає адміністрація ліги. Наприклад, соккер-ліга (MLS) США укладає контракти із футболістами, які працевлаштовуються в ній вперше, а потім здійснює розподіл між клубами з метою забезпечення їх конкурентоздатності та збереження певної рівноваги між

своїми гравцями й легіонерами. Крім того, ліги створили систему контролю за кар'єрою спортсменів, що запобігає змінам, які могли б становити загрозу інтересам власників команд.

Правила гри розробляє і вдосконалює спеціальний комітет з правил гри, до складу якого входять представники керівництва ліги та Асоціації спортсменів. Останні відстоюють інтереси спортсменів. Будь-яке правило може бути переглянуте, відмінене чи прийняте 2/3 голосів членів цього комітету. На глибоке переконання американських фахівців, ліга не може ефективно функціонувати за умови необмеженого розширення кількості команд. Тому кожна ліга розробляє власні правила прийому нових команд. При вступі до ліги нової команди її власник сплачує одноразовий вступний внесок, який потім порівну розподіляється між усіма командами ліги. Наприклад, напередодні сезону 1996/1997 вищий орган НХЛ – Рада власників клубів – прийняв рішення щодо збільшення кількості команд у лізі до 30 протягом 1998-2000 рр. Вступний внесок становив 75 млн доларів. На чотири вакантних місця претендували дев'ять міст Канади та США. Вибір міст розташування нових команд здійснюється на конкурсній основі. Є багато критеріїв, за якими обираються міста-кандидати, але головних два: наявність льодової арени, що відповідає сучасним вимогам; можливість укладання великих контрактів із місцевими й загальнонаціональними телекомпаніями.

Міжнародна федерація автоспорту (FIA) також запровадила вступний внесок для участі команди в перегонах «Формула-1». Із 1999 р. його сума становила 25 млн доларів, а в 2005 р. – 40. Якщо команда відмовиться від своїх намірів, то гроші назад не повертаються. Згідно з діючими статутами провідних професійних ліг США рішення щодо прийому нового клубу (команди) або переїзду команди в інше місто може бути прийняте, як правило, не менше ніж 75% голосів членів Ради управління лігою. Залежно від кількості команд і системи проведення змагань у лігах створюються групи або так звані конференції, що своєю чергою поділяються на підгрупи чи дивізіони.

MLB складається із 30 команд (29 – із США, 1 – з Канади), розподілених на Національну лігу та Американську лігу. Своєю чергою кожна ліга поділяється на три дивізіони – Східний, Західний і Центральний (по 5 команд у кожному). NBA складається з 30 команд, розподілених на 2 конференції – Східну (дивізіони: Атлантичний, Центральний, Південно-Східний) й Західну (дивізіони: Тихоокеанський, Південно-Західний, Північно-Західний). NFL складається з 32 команд, розподілених на 2 конференції – Американську й Національну, які своєю чергою поділяються на чотири дивізіони: Східний, Західний, Південний і Північний (по 4 команди в кожному). NHL має таку структуру: 30 команд розподілені на 2 конференції – Східну й Західну. В кожній з них по 2 дивізіони: Атлантичний і Метрополітен, Центральний і Тихоокеанський. У кожному дивізіоні Східної конференції по 8 команд; Західної – по 7.

Згідно з нормативними документами ліг кожній команді надається виключне право на користування певною територією. Виключне право команди на територію дозволяє уникати конкуренції за глядачів і здійснювати різноманітну комерційну діяльність у своєму регіоні. Право на територію діє як

важливий чинник обмеження економічної конкуренції між клубами, що є гарантією високих прибутків.

Для розташування іншої команди в межах території, де вже існує команда, необхідна згода останньої та рішення Ради управління лігою. При цьому нова команда сплачує клубу, що розташований на цій території, визначену лігою суму за територіальну поступку. Проілюструвати це можна на прикладі NHL. Ліга надає власникам команд виключне право на територію в радіусі 100 миль від місця розташування штаб-квартири кожної з команд. При розташуванні на цій території іншої команди NHL вона повинна отримати на це дозвіл ліги та сплатити компенсацію. Наприклад, коли на початку 1970-х років у лізі було сформовано команду «Нью-Йорк Айлендерс», то її власники змушені були сплатити існуючій у цьому місті команді-власнику території («Нью-Йорк Рейнджерс») 4 млн доларів за право розміщення в Нью-Йорку.

Ліги надають кожному клубу виключне право на телетрансляцію своїх ігор на території, що обмежена зоною в радіусі 50 миль від стадіону, на якому проводяться ігри відповідної команди. З метою нівелювання різниці між багатими й бідними клубами та зниження видатків на зарплату ліги жорстко лімітують її загальну суму на конкретний сезон. Наприклад, NBA ввела ліміт витрат клубів на заробітну плату гравцям у сезоні 2014/2015 – 63 млн доларів. Під тиском Асоціації баскетболістів NBA ліга збільшує суми видатків на зарплату, але виходити за їх межі клуби не можуть. Якщо ж якийсь клуб витратить на зарплату гравцям більше, ніж встановлено лігою на відповідний сезон, то суму, що дорівнює різниці між фактично виплаченою зарплатою та її лімітом, клуб повинен сплатити лізі так званий «податок на розкіш». Отримані кошти розподіляються лігою між відносно бідними клубами.

Ліги встановлюють також ліміт на кількість гравців у команді. У NBA він становить 12-15 гравців, у NHL – 25-27, у NFL – 80 (щоправда, в цю кількість не входять вільні агенти й зарезервовані гравці). Проти зменшення кількості гравців у командах виступають Асоціації спортсменів професійних ліг, а проти збільшення – власники команд.

Усі гравці клубу мають бути внесені до одного зі списків:

- ❖ активний список (у NFL до нього можуть бути включені 65 гравців, які беруть участь в іграх сезону);
- ❖ резервний список;
- ❖ список на звільнення (до нього потрапляють гравці, які з особливих причин виключені з активного списку; тільки комісіонер має право вносити до цього списку ім'я гравця).

Ліги згідно з їх статутами є прибутковими організаціями. Вони фінансуються за рахунок відрахування 5-7% своїх прибутків від продажу квитків на ігри регулярних чемпіонатів та розіграшів кубків. Проте ліга за своєю сутністю є монополістом у вирішенні ключових питань спортивного бізнесу: зміна правил гри, визначення кількості команд у лізі й кількості гравців у команді, розширення ліги, контроль за місцем розташування команд, укладання контрактів із продажу прав на телетрансляції національним телекомпаніям,

контроль за ринком робочої сили, контроль за кар'єрою професійних спортсменів тощо.

Організаційна структура ліг до 1980-х років була досить простою. Штаб-квартира певної ліги вирішувала і адміністративні, і комерційні питання. Активізація спортивного маркетингу в 1980-ті роки суттєво вплинула на організаційну структуру ліг.

Враховуючи те, що фахівці небезпідставно вважають нині NBA взірцем спортивного бізнесу, доцільно для прикладу розглянути саме її структуру. NBA складається із чотирьох організацій – безпосередньо самої NBA (вирішує адміністративні питання, пов'язані з організацією та проведенням змагань), а також трьох фірм у її складі: «НБА Пропертайс», «НБА Інтертейнмент» і «НБА Інтернешнл». Сама NBA є неприбутковою організацією і фінансується за рахунок відрахувань команд від продажу квитків. Якщо наприкінці фінансового року утворюється надлишок коштів, то вони порівну розподіляються між командами ліги.

Функції «НБА Пропертайс»:

- ❖ створення та підтримання іміджу ліги й команд;
- ❖ формування зацікавленості вболівальників до баскетболу та ліги в цілому;

- ❖ проведення комерційної діяльності.

Фірма у своєму складі має шість відділів:

- ❖ ліцензійний – співпрацює з фірмами-спонсорами;
- ❖ підприємницький – займається всіма видами маркетингу, крім ліцензійної діяльності;
- ❖ відділ зв'язків із засобами масової інформації та видавничої діяльності;
- ❖ два відділи послуг, які здійснюють організацію ігор команд «Усіх зірок ліги», відкритого турніру «Макдональдс чемпіонат» (неофіційний клубний чемпіонат світу) та ін., а також координацію діяльності маркетингових служб клубів;

- ❖ творчий відділ – формує політику діяльності ліги на майбутнє.

«НБА Інтертейнмент» відповідає за роботу з глядачами, а також займається продажем відеокaset із записами ігор.

«НБА Інтернешнл» підтримує контакти з понад 80 країнами світу. Основним напрямом роботи є завоювання міжнародного баскетбольного ринку. Це насамперед продаж прав на телетрансляцію ігор команд NBA іноземному телебаченню (ігри NBA транслюються в 200 країнах світу), організація показових матчів і турнірів команд NBA за кордоном, видання журналів з баскетболу в країнах Європи (Італія, Іспанія, Франція) тощо. Подібну організаційну структуру мають NFL і MLB. У 1997 р. у структурі NBA створено жіночу національну баскетбольну асоціацію. Нині до її складу входять 12 команд, які в літній період (міжсезоння у чоловічій лізі) розігрують свій чемпіонат.

У NHL, на відміну від інших елітних ліг, є три штаб-квартири – в Нью-Йорку, Монреалі й Торонто, кожна з яких виконує різні функції. Штаб-квартира в Монреалі (до 1977 р. була єдиною в NHL) займається фінансовими питаннями ліги, контрактами гравців, спортивною інформацією, статистикою. У її штаті

налічується близько 30 осіб. Штаб-квартира в Торонто (20 осіб) відповідає за організацію суддівства ігор у лізі, яке забезпечують 40 штатних арбітрів. Штаб-квартира в Нью-Йорку (20 осіб) на чолі з президентом ліги опікується складанням календаря ігор, маркетинговою політикою, зв'язками з громадськістю, продажем прав на телетрансляції хокейних матчів, видавничою діяльністю.

Організаційні структури інших професійних ліг США подібні до описаних вище. Заснована в США вища ліга соккера (європейський футбол) ефективно розвивається завдяки тому, що взяла на озброєння основні принципи роботи NBA, NFL, MLB та NHL.

Професійні спортивні ліги (асоціації) – основна форма ефективного функціонування сучасного професійного спорту. За своєю сутністю вони є спортивними картелями, які:

- ❖ регулюють конкурентну рівновагу між командами, що активізує інтерес глядачів і стимулює спортсменів до підвищення рівня спортивної майстерності;
- ❖ регулюють прийом нових команд та їх розміщення;
- ❖ розробляють правила змагань, умови прийому на роботу спортсменів та їх переходу з однієї команди в іншу;
- ❖ здійснюють фінансову діяльність.

Об'єднання клубів у професійні ліги практично убезпечило їх від економічної конкуренції. Суперниками вони є лише на спортивних майданчиках, тоді як у бізнесі – партнерами.

3. Організаційна структура професійного спортивного клубу (команди)

Професійний спортивний клуб (команда) є низовою ланкою ліги (асоціації). Професійні клуби – це комерційні організації. У професійному спорті юридично сформувалися три форми власності: індивідуальна, корпоративна (власником команди є фірма чи компанія), акціонерна (власниками команди є власники акцій). Наприклад, лондонський футбольний клуб «Челсі» належить російському мільярдерові Р. Абрамовичу. Найбільш титулована команда NHL «Монреаль Канадієнз» належить канадській компанії «Молсон», що є виробником пива. Акції команди «Сент-Луїс Блюз» порівну (по 5%) належать 20 компаніям Сент-Луїса.

На сьогодні в Північній Америці переважає індивідуальна форма володіння командами. Згідно з даними журналу «Forbes Magazine» серед 400 найбагатших людей США майже 50 володіють професійними спортивними командами й понад 300 мають зв'язки із професійним спортом. Але у зв'язку з тим, що у професійному спорті зростають не тільки прибутки, але й видатки, все більше активізується корпоративна форма власності стосовно професійних команд.

Аби вступити до ліги, керівництво клубу-претендента має виконати низку певних вимог. Наприклад, згідно з Конституцією NFL кожен претендент на членство повинен подати письмову заявку на ім'я комісіонера ліги. В ній має

міститися така інформація: місто, в якому планується розміщення команди; тип організації; звіт про фінансовий стан заявника (якщо акціонерне товариство, то інформація про фінансовий стан усіх акціонерів); якщо заявник є корпорацією, завірена копія статуту; якщо заявником є партнерське утворення без статусу юридичної особи, то завірена копія угоди про партнерство; імена та адреси всіх посадових осіб і директорів. До заяви додається підтвердження, що після прийняття команди до складу ліги, заявник повністю погоджується із Конституцією, статутом, правилами й положеннями ліги та будь-якими поправками або змінами до них. До кожної заявки на членство має прикладатися чек на 25 тис. доларів. Після затвердження заявки на вступ, додаткові 25 тис. доларів виплачуються лізі. Якщо клуб отримує відмову, ліга зобов'язується повернути заявнику 25 тис. доларів після вирахування всіх витрат, пов'язаних із розглядом заявки.

При розгляді заявки на вступ до ліги комісіонер, якщо необхідно, має право провести розслідування з метою перевірки отриманої інформації. Після завершення такого розслідування комісар повинен подати звіт на розгляд Ради управління. За прийняття нового клубу до ліги мають проголосувати не менше ніж $\frac{3}{4}$ її членів або 20 (залежно від того, що більше).

Кожен учасник отримує франчайзингове свідоцтво про членство, підписане комісаром і секретарем ліги, який засвідчує членство клубу в лізі та право клубу представляти лігу в обраному місті. Сертифікат не підлягає передачі. Членство клубу в лізі не може бути продане, привласнене або передане повністю чи частково без дотримання певних вимог і погодження з керівництвом ліги. Продаж або передача членства в лізі набирають чинності тільки тоді, коли таке рішення буде підтримане не менше ніж $\frac{3}{4}$ членів ліги або 20 (залежно від того, що більше). Клуб може добровільно вийти з ліги. Для цього необхідно подати письмове звернення комісіонерові. Клуб має повернути свідоцтво про членство в лізі, оплатити всі збори й відрахування, погасити заборгованості за контрактами гравців і за оренду ігрового поля.

Примусове припинення членства в лізі відбувається у випадку припинення ведення підприємницької діяльності; банкрутства; розпуску власником команди під час регулярного сезону. У разі нестачі коштів на покриття витрат ліги кожен клуб на вимогу комісіонера зобов'язаний у рівному співвідношенні надати необхідні кошти.

Основним документом, що регламентує діяльність професійного спортивного клубу, є його статут. Але реальна діяльність професійних клубів юридично досить жорстко обмежується угодами з лігами, до яких вони входять. Так, члени ліги зобов'язуються виконувати рішення комісіонера, Ради управління або членів клубів ліги в кожній справі в межах їх юрисдикції; дотримуватися Статуту ліги; брати участь у кожному засіданні ліги та Ради управління (Виконавчого комітету).

Клуб на свій розсуд може прийняти окремі правила клубу, які не суперечать Конституції (Статуту) та/або нормам і правилам ліги. Клуб має поінформувати гравців про всі правила, прийняті клубом. Тому, з одного боку, клуби є рівноправними партнерами, що здійснюють внесок у спільну працю та мають свою частку в

загальному бізнесі, а з іншого боку, вони мають підкорятися законодавству ліги, яке не виключає можливості суворих дисциплінарних санкцій у разі його порушення. Наприклад, у сезоні 2002/2003 адміністрація NBA усунула тренера клубу «Даллас Маверікс» і його асистента від керівництва командою у двох матчах регулярного чемпіонату й оштрафувала клуб на 150 тис. доларів за контакти з гравцями, які не могли бути обрані в драфті. В сезоні 2003/2004 клуб «Детройт Пістонс» було оштрафовано на 200 тис. доларів за участь у грі з «Міннесотою» двох баскетболістів, які нещодавно перейшли до команди з інших клубів, але ліга ще офіційно не затвердила трейд. В обох випадках було порушено Статут NBA.

На відміну від інших сфер підприємництва, де для різних структур є можливість пошуку власного ринку збуту, члени спортивних професійних ліг (клуби) не можуть вийти з ліги та займатися власним бізнесом. Необхідною умовою їхнього існування є наявність конкурентоспроможних суперників, з якими можна було б змагатися. Завдяки об'єднанню в ліги клуби стали партнерами в бізнесі. Суперниками вони залишаються лише на спортивних майданчиках. Економічні взаємовідносини, що сформувалися на основі картельної структури професійного спорту, зводяться до монополізації «ринку готової продукції» та «ринку робочої сили». У першому випадку це ринок з одним продавцем (певна ліга), а в другому – з одним покупцем (та ж сама ліга).

Очолює клуб президент. Залежно від форми власності функції президента виконує сам власник або особа, обрана Радою управління клубу. Рада управління клубу на чолі з президентом вирішує всі питання його функціонування й розвитку в межах компетенції, наданої клубам професійними лігами (асоціаціями).

Організаційна структура професійних спортивних клубів подібна у всіх командних ігрових видах спорту. Команду очолює генеральний (головний) менеджер (спортивний директор). Тренувальним процесом керує головний тренер. Йому допомагають кілька тренерів. Їх кількість залежить від виду спорту. Так, бейсбольну команду з 25 гравців тренують 6-10 тренерів.

Кількість гравців у команді також залежить від виду спорту: 12-15 – у баскетболі, 25-27 – у хокеї, 47-50 – в американському футболі. Загальний чисельний склад деяких футбольних команд разом з адміністративним та обслуговуючим персоналом становить близько 100 осіб. Кожна професійна команда протягом ігрового сезону має постійний основний склад гравців. Окрім них, кожен клуб може утримувати певну кількість гравців у «факультативних списках» у нижчих лігах («фарм-клуби»). Наприклад, у бейсболі статут дозволяє додатково до основного складу мати у «факультативних списках» 15-16 гравців. Цих гравців команди залучають до окремих ігор сезону. Клуби можуть також на певний час відряджати гравців основного складу до нижчих ліг.

Керівництво клубу може відряджати гравця основного складу до фарм-клубу з різних причин: для набуття ігрової практики після тривалої перерви в змаганнях у зв'язку з травмою чи хворобою; у разі невідповідності рівня спортивної форми гравця рівню гри команди; з метою покарання за порушення певних пунктів контракту чи інші провини. Клуби також мають право здавати на певний строк своїх гравців в оренду іншим клубам.

Аналогічні положення діють і в Професійній футбольній лізі України. Так, футбольний клуб «Динамо-Київ» має команду «Динамо-2», яка виступає в першій лізі. У цій команді періодично виступають гравці елітної команди, які з тих чи інших причин втратили ігрові кондиції. Своєю чергою деякі гравці другої команди періодично залучаються до виступів за першу команду. Досить широко у вітчизняному професійному футболі практикується також надання гравців в оренду іншим командам. Подібна система діє і в інших ігрових видах спорту.

На діяльність професійних спортивних клубів, окрім ліг, суттєво впливають такі зовнішні чинники, як політика урядів відповідних країн, соціально-культурні характеристики певної країни, рівень економічного розвитку конкретної країни.

Отже, аналіз наявної організаційної структури управління в ігрових видах професійного спорту свідчить, що вона має характерні риси картелю. Як було зазначено вище, об'єднання клубів (команд) у професійні ліги (асоціації) дозволило їм позбутися економічного змагання. Професійний спортивний клуб є низовою ланкою професійної ліги. У професійному спорті виокремлюють індивідуальну, корпоративну й акціонерну форми власності. Статут є основним документом, що регламентує діяльність професійного клубу.

Юридично професійний клуб є незалежною самостійною організацією, але його реальна діяльність суттєво обмежується укладеною з лігою угодою. Керівним органом професійного клубу є його Рада управління на чолі з президентом. Поточною діяльністю професійного клубу керує генеральний менеджер, тренувальним процесом – головний тренер, якому допомагають тренери-асистенти.

? Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте лігу як основну структурну одиницю професійного спорту.
2. Опишіть організаційну структуру управління в ігрових видах професійного спорту.
3. Який документ регламентує діяльність ліги?
4. Назвіть основні функції ліги та розкрийте їх сутність.
5. Сформулюйте права Ради управління як керівного органу професійного клубу.

Тести

1. *Основною структурною одиницею професійного спорту є:*
 - а) команда-фірма;
 - б) корпорація;
 - в) ліга.
2. *Укажіть об'єднання професійних клубів, команд, спортсменів, які здійснюють спільну спортивну й підприємницьку діяльність:*
 - а) професійна спортивна ліга;
 - б) професійний спортивний клуб (команда);
 - в) асоціація спортсменів-професіоналів.

3. Укажіть приватну, акціонерну або корпоративну організацію, яка об'єднує різні групи людей з метою залучення до спортивного бізнесу:

- а) професійна спортивна ліга;
- б) професійний спортивний клуб (команда);
- в) асоціація спортсменів-професіоналів.

4. Укажіть галузеву профспілку, діяльність якої спрямована на розширення прав спортсменів-професіоналів і поліпшення їхнього добробуту:

- а) професійна спортивна ліга;
- б) професійний спортивний клуб (команда);
- в) асоціація спортсменів-професіоналів.

5. Укажіть адміністративний орган законодавчої виконавчої влади, який в ігрових видах спорту об'єднує певну кількість команд:

- а) ліга;
- б) профспілка;
- в) корпорація.

Практичні завдання

1. Заповніть таблицю «Структура професіональної ліги (асоціації) та зміст її діяльності». Детально охарактеризуйте функції ради управління, комісара (президента) та професійного спортивного клубу (команди).

Структурна одиниця ліги (асоціації)	Місце у структурі ліги	Функції, що виконуються

2. Заповніть таблицю «Форми володіння професійними командами та їх особливості»:

Форма володіння	Особливості

3. Підготуйтеся до участі в дискусії на тему «Побудова взаємовідносин між клубами та між лігою і клубами у професійному спорті».

Тема 4. Основа олімпійського спорту – Олімпійська хартія

Мета: ознайомитися з ключовими положеннями Олімпійської хартії як основного правового документа олімпійського руху, розглянути її основні розділи; засвоїти принципи олімпізму.

План

1. Загальна характеристика та завдання Олімпійської хартії.
2. Фундаментальні принципи олімпізму.
3. Зміст розділів Олімпійської хартії.

Ключові терміни та поняття: Олімпійська хартія, олімпійських рух, олімпізм, принципи олімпізму.

1. Загальна характеристика та завдання Олімпійської хартії

Олімпійська хартія (ОХ) – це збірка фундаментальних принципів олімпізму, правил і роз'яснень, затверджених Міжнародним олімпійським комітетом (МОК). Олімпійська хартія регламентує порядок організації та функціонування олімпійського руху, а також умови проведення Олімпійських ігор.

По суті, Олімпійська хартія виконує три ключових завдання:

а) Олімпійська хартія як основний правовий інструмент визначає та відроджує фундаментальні принципи та незмінні цінності олімпізму.

б) Олімпійська хартія водночас є статутом Міжнародного олімпійського комітету.

в) Окрім того, Олімпійська хартія визначає основні права й обов'язки трьох основних складових олімпійського руху, а саме: Міжнародного олімпійського комітету, міжнародних спортивних федерацій і національних олімпійських комітетів, а також організаційних комітетів Олімпійських ігор. Остання редакція Олімпійської хартії датована 2 серпня 2016 року.

2. Фундаментальні принципи олімпізму

Біля витоків сучасного олімпізму стояв П'єр де Кубертен, з ініціативи якого в червні 1894 р. у Парижі відбувся Міжнародний атлетичний конгрес. 23 червня 1894 р. було засновано Міжнародний олімпійський комітет (МОК). Святкування перших Олімпійських ігор (Ігор Олімпіади) сучасності проходило в 1896 р. в Афінах (Греція). У 1914 р. на Олімпійському конгресі в Парижі був затверджений олімпійський прапор. Полотнище презентував П'єр де Кубертен. На ньому зображено п'ять переплетених кілець, які символізують союз п'яти континентів і зустріч атлетів усього світу на Олімпійських іграх. Перші зимові Олімпійські ігри відбулися в 1924 році у Шамоні (Франція).

Олімпізм являє собою філософію життя, що звеличує та об'єднує в єдине ціле тіло, волю та розум. Акумулюючи в собі спорт, культуру та освіту, олімпізм орієнтований на спосіб життя, який базується на радості від зусилля, освітній цінності вірцевого прикладу, соціальній відповідальності та повазі до універсальних етичних принципів.

Мета олімпізму полягає в тому, щоб поставити спорт на служіння гармонійному розвитку людини, сприяти підтриманню миру та побудові досконалого світу, збереженню людської гідності та вихованню молоді засобами спорту без будь-якої дискримінації. Ключовими принципами олімпізму є взаєморозуміння, дружба, атмосфера солідарності та чесної гри.

Олімпійський рух – це організована, універсальна й систематична діяльність усіх осіб та організацій відповідно до ідеалів, принципів і цінностей олімпізму, що здійснюється під керівництвом МОК. Ця діяльність охоплює п'ять континентів і досягає свого піку, коли збирає разом атлетів усього світу на величезному спортивному фестивалі – Олімпійських іграх.

Заняття спортом – одне з прав людини. Кожен повинен мати можливість займатися спортом, без будь-якої дискримінації, в дусі олімпізму.

Оскільки спорт функціонує в суспільства, спортивні організації в олімпійському русі повинні мати права й обов'язки, притаманні автономним організаціям, що включають незалежне створення спортивних правил і контроль за ними, визначення структури й керівництво своїми організаціями, дотримання права на проведення виборів, вільних від будь-якого зовнішнього впливу, а також відповідальність за забезпечення застосування принципів добросовісного управління.

Будь-яка форма дискримінації стосовно країни чи особи расового, релігійного, політичного чи іншого характеру або ж за статтю є несумісною з принципами олімпійського руху. Належність до олімпійського руху вимагає обов'язкового й неухильного дотримання положень Олімпійської хартії та офіційного визнання Міжнародним олімпійським комітетом.

3. Зміст розділів Олімпійської хартії

Олімпійський рух, який спрямовується Міжнародним олімпійським комітетом, включає в себе спортивні організації, атлетів та інших осіб, які погоджуються дотримуватися положень Олімпійської хартії. Мета олімпійського руху – сприяння побудові мирного та досконалого світу шляхом виховання молоді засобами спорту згідно з ідеями олімпізму та його цінностями.

Головними структурними складовими олімпійського руху є Міжнародний олімпійський комітет (МОК), міжнародні спортивні федерації (МСФ) та національні олімпійські комітети (НОК).

Окрім того, олімпійський рух включає в себе Організаційні комітети Олімпійських ігор (ОКОІ), національні асоціації, клуби й осіб, які є членами МСФ і НОК, і насамперед атлетів, захист інтересів яких є основним напрямом діяльності олімпійського руху, а також суддів, рефері, тренерів та інших офіційних осіб і технічних фахівців. У складі олімпійського руху представлені також інші організації й установи, визнані МОК.

Будь-яка особа (організація), яка належить до олімпійського руху, зобов'язана чітко дотримуватися положень Олімпійської хартії та виконувати рішення МОК.

Діяльність Міжнародного олімпійського комітету детально розглянуто в темі № 6.

Міжнародні спортивні федерації (МСФ) та основи їх діяльності.

Згідно з Олімпійською хартією кожна МСФ є самостійною і незалежною. Міжнародна спортивна федерація (МСФ) являє собою недержавний орган, який керує одним або декількома видами спорту на всесвітньому рівні та містить у своєму складі організації, що здійснюють управління цим видом на національному рівні.

Історично МСФ почали формуватися раніше, ніж МОК (гімнастика – 1881 р., веслування – 1892 р., ковзанярський спорт – 1892 р.). Діяльність їх на міжнародному рівні потребувала:

- ❖ розробки єдиних правил;
- ❖ уніфікації місць змагань та інвентарю;
- ❖ розвитку виду спорту в інших країнах;

- ❖ підготовки суддів;
- ❖ упорядкування структури змагань та їх змісту.

До 1912 року Олімпійські ігри проводилися без участі МСФ. У 1914 р. у Парижі МОК зустрівся з представниками МСФ і передав їм право контролю за певними видами спорту, що входили до програми Олімпійських ігор.

На сьогодні налічується близько 80 МСФ.

Олімпійська хартія чітко визначила роль МСФ в олімпійському русі.

Так, МСФ у межах свого виду спорту повинні:

- ❖ забезпечити розвиток відповідного виду спорту;
- ❖ сприяти досягненню мети Олімпійської хартії;
- ❖ нести відповідальність за керівництво змаганнями на ОІ;
- ❖ розробляти критерії допуску до ОІ;
- ❖ забезпечувати технічну допомогу в реалізації програми «Олімпійська солідарність».

У 1967 р. було засновано Асоціацію міжнародних спортивних федерацій, а в 1976 – Генеральну асоціацію міжнародних спортивних федерацій, яка об'єднує 75 міжнародних організацій. Вона стоїть на позиціях незалежності МСФ, можливості їх самостійного розвитку та співробітництва з іншими міжнародними організаціями.

Національні олімпійські комітети (НОК) та основи їх діяльності.

НОК є керівним органом олімпійського руху в країні. Без визнання НОК Міжнародним олімпійським комітетом спортсмени країни не можуть брати участь в Олімпійських іграх.

НОК України був створений у 1991 р., а визнаний Міжнародним олімпійським комітетом у 1992 р.

В Олімпійській хартії зазначено, що НОК сприяє розвитку та захисту олімпійського руху у своїй країні.

Обов'язки НОК:

- ❖ пропаганда принципів олімпізму на національному рівні;
- ❖ відкриття інститутів, розробка навчальних програм з олімпійського руху;
- ❖ розвиток спорту вищих досягнень;
- ❖ засудження дискримінації та насильства у спорті;
- ❖ боротьба проти використання допінгу.

НОК безпосередньо представляє свою країну на Олімпійських іграх. До складу НОК входять:

- ❖ представники національних спортивних федерацій;
- ❖ спортсмени-олімпійці;
- ❖ члени МОК (якщо такі є).

Держава не може призначати членів НОК, оскільки він структурно від неї відокремлений, а отже, незалежний.

Національні олімпійські комітети з метою кращої організації та розвитку видів спорту утворюють континентальні об'єднання: Асоціація європейських національних олімпійських комітетів (АЄНОК), Африки, Азії, Панамериканська, Океанії – їх 5 президентів представлені в МОК.

Ці організації проводять регіональні ігри, ідея яких зародилася ще в сиву давнину: істмійські ігри, немійські ігри (на честь бога Геракла), піфійські ігри (на честь бога Аполлона). Вони також дбають про розвиток спорту на континенті.

Основними завданнями Національного олімпійського комітету України є забезпечення участі в Олімпійських іграх, розширення міжнародного співробітництва, популяризація масового спорту та здорового способу життя, фізичне й духовне виховання особистості. З цією метою НОК України співпрацює з державними, громадськими та іншими організаціями. На засадах незалежності та доброї волі Національний олімпійський комітет України об'єднує 40 федерацій з олімпійських видів спорту. НОК також має свої філії в усіх областях України.

Поцікавтеся діяльністю президентів Національного олімпійського комітету України.

Починаючи з 1993 року юнаки й дівчата України традиційно беруть участь у зимових і літніх Європейських юнацьких олімпійських фестивалях (днях), займаючи при цьому високі місця в турнірних таблицях серед європейських країн.

Членами МОК в Україні є олімпійські чемпіони Сергій Бубка та Валерій Борзов. НОК України має угоди із всесвітньовідомими компаніями, які підтримують олімпійський рух.

У 1995 р. Національний олімпійський комітет України започаткував випуск свого офіційного журналу під назвою «Олімпійська арена». Він виходить друком щомісяця.

НОК України має широкі зв'язки з Національними олімпійськими комітетами сусідніх країн та олімпійськими організаціями.

Представники НОК України є членами різних міжнародних організацій та об'єднань.

Тісні зв'язки Національний олімпійський комітет України має з українськими спортивними осередками за кордоном. Комітети друзів НОК України функціонують нині у США, Канаді, Австралії.

? Питання для самоконтролю

1. Що являє собою Олімпійська хартія? Назвіть дату її останньої редакції.
2. Сформулюйте ключові принципи олімпізму. Ким вони закладені?
3. Поясніть, у чому полягає мета олімпізму.
4. Розкрийте сутність поняття «олімпійський рух».
5. Назвіть та охарактеризуйте основні структурні складові олімпійського руху.
6. Сформулюйте мету діяльності МСФ.
7. Перерахуйте обов'язки НОК.

Тести

1. *Укажіть правильне тлумачення поняття «олімпізм»:*

- а) філософія життя, заснована на інтенсивному спортивному тренуванні, підвищенні спортивної майстерності, досягненні максимально можливого спортивного результату;
- б) філософія життя, заснована на прагненні вибороти олімпійські медалі, досягти найвищого спортивного результату, підтримати принципи чесної боротьби, боротьби з расовою дискримінацією;
- в) філософія життя, що звеличує та об'єднує в єдине ціле тіло, волю й розум, спорт з культурою і освітою, відображає прагнення до досягнення такого способу життя, який ґрунтується на відчутті радості від зусилля, на виховній цінності взірцевого прикладу та повазі до основних етичних принципів.

2. *Що являє собою Олімпіада?*

- а) період здійснення олімпійської змагальної діяльності;
- б) період підготовки спортсменів до Олімпійських ігор;
- в) період протягом чотирьох послідовних років, який починається з відкриття Ігор поточної Олімпіади і закінчується відкриттям Ігор наступної Олімпіади.

3. *Укажіть специфічну філософію життя, основу якої становлять духовні цінності спорту, історичний і світоглядний потенціал:*

- а) олімпійська культура;
- б) олімпізм;
- в) Олімпіада.

4. *Укажіть основний правовий документ олімпійського спорту як виду діяльності:*

- а) конституція;
- б) Олімпійська хартія;
- в) олімпійська програма.

5. *Хто є розробником концептуальних засад сучасного олімпізму?*

- а) П'єр де Кубертен;
- б) Ейвері Брендедж;
- в) Жак Рогге.

Практичні завдання

1. Заповніть таблицю «Складові олімпійського руху»:

Складова олімпійського руху	Місце в системі олімпійського руху	Функції

2. Заповніть таблицю «Функції органів Міжнародного олімпійського комітету»:

Назва органу МОК	Склад органу МОК	Повноваження

3. Підготуйтеся до участі в дискусії на тему «Олімпійська символіка: найбільш вдалі й невдалі емблеми й талісмани».

Тема 5. Олімпійські ігри

Мета: ознайомитися з історією виникнення та розвитку Олімпійських ігор, їх періодизацією, спробами відродження Олімпійських турнірів; розглянути особливості підготовки та проведення Олімпійських ігор, принципи формування олімпійської програми та її складові.

План

1. Джерела спорту Стародавньої Греції.
2. Спроби відродження Олімпійських ігор.
3. Періодизація Олімпійських ігор.
4. Місце проведення Олімпійських ігор.
5. Підготовка та проведення Олімпійських ігор.
6. Програма Олімпійських ігор.

Ключові терміни та поняття: Олімпійські ігри, періодизація Олімпійських ігор, програма Олімпійських ігор.

1. Джерела спорту Стародавньої Греції

Олімпійські ігри (ОІ) зародилися в Стародавній Греції у VIII ст. до н.е. Вони регулярно проводилися понад тисячу років, ставши виразним елементом еллінської цивілізації.

Історичні корені Олімпійських ігор сягають сивої давнини, коли племена, названі згодом грецькими, почали заселяти Балканський півострів і ближні до нього острови наприкінці III – на початку II ст. до н.е. В першій половині II ст. до н.е. на острові Крит набула активного розвитку фізична культура, подібна до тієї, яка існувала у скіфських народів і в Єгипті. Гімнастичні й акробатичні вправи, кулачні бої, боротьба, протиборство людини з биком становили основний зміст спортивних програм, призначених для розваги глядачів під час свят і ярмарків.

Уламки гіпсових барельєфів Кносського палацу (видатна пам'ятка о. Крит) зі сценами кулачного бою та боротьби не тільки добре передають напружений характер змагань, але й засвідчують наявність певних правил, спортивної форми. У борців були захисні шоломи, у боксерів – рукавички.

У середині II ст. до н.е. після злиття груп ахейських та егейських племен відбувається поступове формування грецької нації. На північ від о. Крит, на Балканському півострові розпочався мікенський період розвитку Греції, загальновідомий своїми досягненнями в архітектурі, мистецтві, а також високим рівнем розвитку фізичної культури.

Пам'ятки гончарного мистецтва XVI-XIV ст. до н.е. свідчать про інтенсивний розвиток спорту, де поряд з видами, поширеними на о. Крит, з'явилися нові – біг, перегони на колісницях. Це був період сміливих починань,

незалежності та свободи, прагнення до високих досягнень у різних сферах життя, у тому числі й у сфері фізичного й духовного вдосконалення людини.

Однак у XIII ст. до н.е. багата мікенська культура була знищена ордами войовничих диких племен, які прийшли на Балканський півострів із північних районів Європи. Поселення були пограбовані та спалені, корінне населення майже повністю знищене.

Наприкінці X ст. до н.е. ці території, піддані спустошенню в XIII ст. до н.е., знову були заселені. Формується нова політична структура – поліс, або «місто-держава». Поступово поліси перетворюються на центри економічного, політичного й культурного життя Стародавньої Греції.

Кожне з міст-держав мало свій політичний устрій, структуру господарства, систему освіти й виховання. Наприклад, Спарта являла собою мілітаристську державу, тоді як в Афінах панував демократичний устрій.

Важливим чинником самооборони полісів і утримання населення в покорі стала фізична підготовка, яку почали цілеспрямовано здійснювати у спеціальних закладах. Племінні форми безсистемного військового навчання були замінені підготовкою, яка відповідала специфічним особливостям полісів, їх географічному положенню, місцевим видам озброєння й традиціям культу.

Про рівень фізичного виховання і розвитку спорту в Стародавній Греції у IX-VIII ст. до н.е. можна зробити висновок за поетичними творами Гомера та Гесіода. Вони яскраво засвідчили той факт, що спорт увійшов у всі ланки тогочасного життя: молоді люди активно займалися фізичними вправами; полководці й герої відчайдушно змагалися за перемогу; народні маси залюбки спостерігали за ходом змагань.

Захоплення спортом яскраво описується в «Іліаді» та «Одіссеї». Всі гомерівські герої прагнуть відзначитися в змаганнях, кожен з них добре володіє різними видами спорту і мріє стати переможцем. Популярність спорту знайшла своє відображення і в мові. Так, наприклад, у широкий обіг увійшли вислови на позначення відстані: «один кидок диска» або «один кидок списа».

Відомо, що боротьба й кулачні бої, змагання на колісницях і в бігу були широко розповсюджені в мікенську епоху. Очевидно, тоді ж виникло і фехтування. Інші види змагань (стрибки, метання списа, стрільба з лука), описані Гомером, виникли, напевно, вже після занепаду мікенської культури.

Змагання зі стрибків почали проводити пізніше за інші, оскільки вони згадуються в «Одіссеї», але відсутні в «Іліаді».

Варто зазначити, що на інтенсивний розвиток спортивних змагань у Стародавній Греції істотно вплинув принцип змагальності (агоністика), характерний для життя і культури стародавніх греків. Він реалізовувався в різних сферах життя (праці, мистецтві, спорті) з метою досягнення найвищого результату, уславлення сфер діяльності, підвищення престижу та слави міст-держав. Агони – різноманітні змагання в різних сферах діяльності.

Програма *перших 24-х Олімпіад* (684-116 рр. до н.е.) включала в себе 6 видів змагань, що проводилися протягом одного дня. Починаючи з Ігор 25-ї Олімпіади, до програми яких увійшли перегони на колісницях, тривалість

змагань збільшилася до 2-х днів. Поступово кількість видів змагань було доведено до 20, а їх тривалість – до 5 днів.

Перший день – день відкриття Олімпіади. Церемонія відкриття, представлення учасників змагань, суддів. Виголошення тренерами клятви Зевсу, парад учасників, жертви богам.

Другий день – змагання серед молоді: біг, стрибки. Метання короткого списа в ціль і на відстань, метання диска, кулачні бої.

Третій день – великий день Олімпіади: змагання для дорослих із тих самих видів спорту.

Четвертий день – змагання на колісницях, що вважалися найбільш елітарним видом олімпійської програми. Змагання озброєних воїнів у бігу.

П'ятий день – визначення переможців, процедура нагородження, виконання пісень на честь переможців.

Програма ОІ не була сталою. В різні періоди історії олімпійського руху в Стародавній Греції змінювалися не тільки кількість і види змагань, але й послідовність їх розподілу за днями.

За декілька місяців до початку змагань спеціальні послы – спондофори – сповіщали керівників держав і областей про час проведення ОІ та оголошували мир в Елладі. Учасники майбутніх змагань приїздили за місяць раніше для ознайомлення з місцевістю та продовження своєї підготовки.

У сучасній спортивній термінології закріпилося багато грецьких термінів, як-от: *атлет, стадіон, гантелі, диск, іподром, гімнастика* тощо. Водночас стародавні греки ніколи не використовували термін «*спорт*», що походить від давньофранцузького слова *le sport* на позначення розваги, віддаючи перевагу слову «*атлетика*».

2. Спроби відродження Олімпійських ігор

Засновником сучасного олімпійського руху справедливо вважають знаменитого французького просвітителя – барона П'єра де Кубертена. Його багатолітня й цілеспрямована діяльність не тільки дозволила відродити ОІ, але й утвердила олімпійський рух як важливу складову суспільного життя світової спільноти. Однак популяризація ідей олімпізму та спроби відродження ОІ здійснювалися задовго до появи проєкту Кубертена.

Існує думка, що поняття «Олімпійські ігри» було повернено у сферу суспільної свідомості видатним італійським державним діячем епохи Відродження Матео Палмері (1405-1475), коли набула поширення тенденція до використання ідей античного світу. У наступні роки особливу увагу спортивним традиціям Стародавньої Греції приділяли видатні державні діячі, педагоги, медики, драматурги та філософи.

Перша відома спроба організації змагань на зразок прадавніх ОІ, була зроблена англійцем Робертом Довером на початку XVII століття. У дні Святої Трійці він у своєму маєтку організовував так звані «олімпійські ігри», які користувалися неабиякою популярністю глядачів. Програма цих ігор включала в себе боротьбу, фехтування, хокей на траві, змагання на палицях, стрибки, метання металевого молота або списа.

Першим серйозним дослідником олімпійського спорту Стародавньої Греції прийнято вважати англійця Джилберта Веста (1703-1756), який присвятив свою докторську дисертацію історії Олімпіад. Він усебічно розвивав ідеї олімпізму, закликав до відродження ОІ, був гарячим прихильником продовження спортивних турнірів, які організовувалися з 1604 р. і проведення яких, на жаль, припинилося.

Були спроби відродити ОІ й на Північноамериканському континенті. Так, у 1779 р. американський конгресмен У. Драйтон запропонував провести спортивне свято з феєрверками на честь Дня Незалежності, нагадавши тим самим про традицію древніх греків та їх Ігри Олімпіад. Помітний слід в історії спорту залишили «олімпійські ігри», які проводив доктор У. Брукс у середині ХІХ ст. у містечку Венлок. Переможець змагань у п'ятиборстві отримував срібний кофейник, який спеціально для цього презентував сам король Греції.

Ідея відродження ОІ неодноразово виникала у ХІХ ст., коли в різних країнах (Швеція, Канада та ін.) робилися спроби проведення різноманітних змагань, що нагадували б про древню культуру греків, відроджували б дух античних турнірів.

Спроби відродити Олімпіади робилися й у Греції. Так, у 1858 р. майор грецької армії Е. Цаппас запропонував королю Греції відновити традицію проведення Олімпійських ігор. Він, маючи великі фінансові можливості, на власні кошти створив фонд олімпійців й побудував великий зал для змагань. За наказом короля було створено оргкомітет, зусиллями якого у 1859 р. було проведено в Афінах Панеллінські ігри, присвячені промисловій та сільськогосподарській виставці. Ігри включали біг на спринтерські та стаєрські дистанції, стрибки, боротьбу, метання диска та списа, кінні перегони, лазіння по канату й командне перетягування каната. У змаганнях брали участь греки з Малої Азії, Єгипту, Кіпру. Переможців турніру нагороджував лавровими вінками та грошовими призами король Греції Оттон І. Ігри проводилися ще декілька разів – у 1870, 1875, 1888 і 1889 роках.

Однак жодні з цих ОІ не перетворилися на національні й тим більше міжнародні змагання. Як згодом зауважив Кубертен, це були передчасні та невдалі спроби відродження Олімпійських ігор.

Ідея олімпізму підтримувалася й завдяки історичним та археологічним пошукам. У ХVІІІ ст. було зроблено перші спроби розкопок у місцях проведення давньогрецьких спортивних змагань.. Однак успіху вони не мали.

У 1829 р. французька експедиція успішно провела розкопки і знайшла залишки будівель та експонатів, що становили велику художньо-пізнавальну цінність.

Величезну роботу провів свого часу в районі Олімпії Ернст Курціус (1814-1896), який був захоплений ідеями олімпізму. Результатом його розкопок, проведених у різні роки, стали важливі знахідки, пов'язані з Олімпійськими іграми Стародавньої Греції.

Велике значення для відродження ОІ мали розроблені в ХVІІІ-ХІХ ст. національні системи фізичного виховання, основою яких стала олімпійська ідея, а саме: німецька (І.Б. Безедов, К. Зальцман, Й. Гутс-Мутс, Г. Фіт, Ф. Анн, Л. Ян

та ін.), англійська (Д.Локк, Ч.Кінглі, Т.Арнольд, Г. Спенсер), французька (Ж.-Ж. Руссо, Д.Ф. Аморос, Ж. Демені та ін.), чеська (М. Тирш, І. Фугнер), російська (Є.А. Покровський, Є.М. Дементьев, П.Ф. Лесгафт).

Відродженню ОІ сприяло також поширення в другій половині XIX ст. різних видів спорту та організація масштабних міжнародних змагань. Так, у 1846 році в Австралії був проведений перший чемпіонат світу з плавання на дистанцію 440 ярдів, а в 1858 р. там же – на 100 ярдів.

Починаючи з 50-х років минулого століття в Голландії почали проводити міжнародні змагання зі швидкісного бігу на ковзанах. До них додалися змагання й з інших видів спорту.

Із метою забезпечення належного управління розвитком спорту почали активно створюватися національні й міжнародні спортивні об'єднання – союзи, федерації, ліги, асоціації. Так, у 1858 р. була створена Національна федерація бейсболу США, у 1863 р. – Англійська футбольна ліга, у 1881 р. – Міжнародна федерація гімнастики, у 1892 р. – Міжнародна федерація веслувальних товариств і Міжнародна спілка ковзанярів.

Ідея відродження ОІ наприкінці XIX ст. охопила майже всю спортивну спільноту та здобула підтримку багатьох державних діячів. Проте втілював цю ідею в життя французький просвітитель П'єр де Кубертен. Для багатьох це стало справжньою несподіванкою, оскільки Франція на той час не належала до числа країн із розвиненими видами спорту.

3. Періодизація Олімпійських ігор

За тривалу історію Олімпіад спорт пройшов складний шлях свого розвитку. Великої популярності він набув не одразу, як і притаманних йому нині рис і масштабів. Тому історія Олімпійських ігор сучасності потребує певної періодизації. Існує багато різних підходів до вирішення цього питання: пов'язувати періоди зі строком діяльності президентів Міжнародного олімпійського комітету, з роллю олімпійського руху в житті світової спільноти, його впливом і авторитетом тощо.

У будь-якому випадку при здійсненні періодизації мають бути враховані всі чинники політичного, економічного та спортивного характеру, що істотно впливали на розвиток олімпійського руху на конкретному історичному етапі. Відтак на сьогодні умовно виокремлюють такі періоди Олімпійських ігор:

- ❖ перший етап – Ігри I-V Олімпіад (1896 – 1912 рр.);
- ❖ другий етап – Ігри VII-XIV Олімпіад (1920 – 1948 рр.);
- ❖ третій етап – Ігри XV-XXIV Олімпіад (1952-1988 рр.);
- ❖ четвертий етап – Ігри XXV Олімпіади й наступні (з 1992 р.)

4. Місце проведення Олімпійських ігор

Згідно з Олімпійською хартією Олімпійські ігри проводяться протягом першого року кожного олімпійського чотириліття. Починаючи з XVII зимових Олімпійських ігор, які відбулися в 1994 р. у Ліллекхаммері (Норвегія), такі ігри мають проводитися протягом другого календарного року після чергових Ігор Олімпіади.

Право проведення Олімпійських ігор Міжнародний олімпійський комітет надає місту, яке визначається як місто-організатор Ігор Олімпіади чи зимових ОІ.

Тривалість Ігор Олімпіади і зимових ОІ – не більше ніж 16 днів, включаючи день церемонії відкриття. Конкретний час проведення ОІ пропонується на затвердження Виконавчого комітету МОК містами-кандидатами під час подання заявки.

Вибір міста-організатора ОІ є виключно прерогативою Міжнародного олімпійського комітету. Запропонувати свою кандидатуру на проведення ОІ може лише місто, а не країна.

Заявка офіційної влади міста-кандидата повинна бути ухвалена НОК даної країни, що несе відповідальність за всі зобов'язання, взяті на себе містом і підтримані урядом. Окрім того, місто-кандидат зобов'язане надати Міжнародному олімпійському комітету підтверджені урядом письмові гарантії щодо дотримання умов для міст-кандидатів, розроблених Виконавчим комітетом МОК, гарантувати проведення ОІ згідно з Олімпійською хартією та вимогами МСФ із кожного виду спорту, включеного до олімпійської програми. Обов'язковими також є фінансові гарантії, які можуть бути надані містом, регіональними або національними суспільними органами чи іншими сторонами.

На різних етапах розвитку олімпійського руху сучасності бажання отримати статус міста-організатора ОІ виявлялося по-різному. Так, на початку ХХ століття кількість претендентів була невеликою. Однак у міру зростання популярності олімпійського спорту кількість міст-кандидатів суттєво збільшувалася.

Наприклад, на проведення Ігор Олімпіади 1936 р. претендувало відразу 11 міст, у тому числі три міста від Німеччини. 10 міст боролися за право проведення ОІ 1940 р. Значно вища активність була зареєстрована, коли вирішувалося питання про проведення ОІ 1956 і 1960 рр. В обох випадках за право організації Олімпійських турнірів боролися відразу по 16 міст-кандидатів.

У 80-х роках Міжнародний олімпійський комітет зіткнувся із серйозними труднощами щодо вибору міст, які б взяли на себе обов'язки з організації, проведення та фінансування ОІ. Найбільш гостро ця проблема постала при виборі столиці Ігор XXIII Олімпіади 1984 р., коли Тегеран зняв свою кандидатуру й залишився лише Лос-Анджелес, влада якого не гарантувала організацію та проведення ОІ.

Однак інтенсивна комерціалізація та політизація олімпійського спорту і пов'язані з проведенням ОІ внески для міст-організаторів і країн різко посилили конкуренцію серед міст-кандидатів.

На проведення ОІ 1996 р. претендувало 6 міст (Атланта, Афіни, Торонто, Мельбурн, Манчестер і Белград). Право на проведення ОІ дісталось Атланти. Влада Греції була переконана, що МОК обере Афіни (100-річний ювілей Ігор Олімпіад, а Афіни – перша столиця ОІ сучасності), але цього не сталося.

Складна ситуація виникла при виборі столиці ОІ 2000 р. У числі претендентів було 6 міст. Основними кандидатами стали Берлін, Пекін і Сідней. Тривалий час лідирував Пекін. Однак в останньому турі за кандидатуру Сіднея проголосувало 45 чоловік, тоді як за Пекін – 43.

На проведення зимових ОІ 1998 р. реально претендувало 5 міст: Нагано (Японія), Хака (Іспанія), Остерсуна (Іспанія), Аоста (Італія), Солт-Лейк-Сіті (США). Зрештою перемога дісталася Нагано.

Слід Варто відзначити, що з кожним роком усе більше впливає на рішення МОК у питанні вибору олімпійських міст комерційний чинник.

5. Підготовка та проведення Олімпійських ігор

Міжнародний олімпійський комітет доручає організацію і проведення Олімпійських ігор НОК країни, в якій знаходиться місто-організатор, а також самому місту-організатору. З цією метою НОК утворює Організаційний комітет Олімпійських ігор (ОКОІ), який з моменту свого заснування підтримує зв'язки безпосередньо з МОК, від якого і отримує всі необхідні інструкції. ОКОІ повинен мати статус юридичної особи.

До складу ОКОІ, крім представників влади та інших керівних діячів, обов'язково повинні входити член або члени МОК, президент і генеральний секретар НОК. Не менше одного представника міста-організатора ОІ.

Із моменту утворення і до закінчення ліквідаційного періоду в обов'язки Організаційного комітету Олімпійських ігор входить здійснення діяльності згідно з Олімпійською хартією, угодами, укладеними між МОК, НОК і містом-організатором, а також відповідними інструкціями Виконкому МОК.

У випадку порушення правил або взятих зобов'язань МОК має право позбавити місто, оргкомітет і НОК права організації ОІ.

ОКОІ бере на себе всі витрати за харчування та розміщення учасників, офіційних осіб та іншого персоналу команд НОК в Олімпійському селищі, а також витрати на місцевий транспорт і доставку спортсменів до місць змагань.

У період проведення ОІ багато МСФ організовують свої конгреси. У зв'язку з цим на їх прохання ОКОІ має надати МСФ приміщення та забезпечити їх необхідними технічними засобами.

Відповідно до п.44 Олімпійської хартії ОКОІ розробляє програму культурних заходів. Культурна програма має охоплювати весь період функціонування Олімпійського селища.

Як правило, ОКОІ включали до програми Ігор показові змагання з двох видів спорту. Але МОК прийняв рішення не проводити показові змагання з 1996 року.

ОКОІ може організувати передолімпійські змагання з метою перевірки спортивних споруд, які використовуються для ОІ. Остаточне рішення щодо графіка та щоденного розкладу змагань приймає Виконком МОК з урахуванням побажань МСФ.

Правом на продаж телетрансляції ОІ володіє МОК.

Будь-який талісман, створений для ОІ, прирівнюється до олімпійської емблеми, дизайн якої Організаційний комітет Олімпійських ігор повинен надати до Виконкому МОК для затвердження.

Програми церемоній відкриття та закриття ОІ розробляє Організаційний комітет Олімпійських ігор і надає їх для затвердження Виконкому МОК.

Отже, більшість повноважень Організаційного комітету Олімпійських ігор контролюється МОК.

Кожна МСФ відповідає за технічний контроль і здійснює керівництво своїм видом спорту й забезпечення обладнанням та інвентарем.

МСФ відповідає за порядок проведення всіх змагань зі свого виду спорту, призначає арбітрів, суддів, хронометристів, апеляційне журі.

Тільки МСФ має право й обов'язок встановлювати технічні правила зі своїх видів спорту, дисциплін і видів змагань.

МСФ спільно з ОКОІ готують і подають на затвердження Виконкому МОК розклад змагань із конкретного виду спорту.

МСФ подає Виконкому МОК для ухвалення пропозиції до програми ОІ зі свого виду спорту щодо кількості учасників змагань, системи відбіркових змагань, відбору спортсменів, проходження допінг-контролю тощо.

У ході проведення олімпійських змагань МОК, НОК, МСФ, ОКОІ доводиться вирішувати багато поточних питань, пов'язаних із проведенням ОІ: допуск учасників, їх громадянство, дотримання медичного кодексу, порядку подачі заяв, висвітлення ОІ в ЗМІ тощо.

Усі ці питання вирішуються згідно з порядком, розробленим МОК і викладеним в Олімпійській хартії.

6. Програма Олімпійських ігор

Програма ОІ, що включає в себе види спорту й види змагань, затверджується МОК для кожних конкретних Ігор Олімпіад і зимових ОІ одночасно з визначенням міста-організатора, тобто за 6 років до початку ОІ.

Робота над олімпійською програмою була започаткована у 1894 р. на I Олімпійському конгресі в Парижі. Тоді до неї увійшло 12 видів спорту.

На початку ХХ ст. не було суворих принципів формування програми ОІ. Однак поступово МОК відпрацював критерії для включення видів спорту й окремих дисциплін до олімпійської програми.

Тривалий час діяло правило Олімпійської хартії, згідно з яким до програми ОІ могли бути включені види спорту, визнані МОК як олімпійські та поширені не менше ніж у 40 країнах трьох континентів – для чоловіків і не менше ніж у 25 країнах двох континентів – для жінок. Для зимових ОІ – види спорту, поширені не менше ніж у 25 країнах двох континентів – для чоловіків і не менше ніж у 20 країнах двох континентів – для жінок.

Згідно з останньою редакцією Олімпійської хартії (2016) до програми ОІ можуть включатися тільки ті види спорту, які широко розповсюджені не менше ніж у 75 країнах на чотирьох континентах – для чоловіків, і не менше ніж у 40 країнах на трьох континентах – для жінок. До програми зимових ОІ можуть бути включені види спорту, широко розповсюджені не менше ніж у 25 країнах на трьох континентах.

Наступною обов'язковою вимогою для включення виду спорту до програми ОІ є офіційне визнання цього виду спорту як олімпійського.

Обов'язковою умовою для визнання виду спорту як олімпійського є наявність МСФ, що забезпечує розвиток цього виду спорту, і її визнання

Міжнародним олімпійським комітетом. На сьогодні в програмах ОІ представлені такі відомі й популярні види спорту, як бадмінтон, баскетбол, бейсбол, бокс, боротьба (вільна та греко-римська), велоспорт, водне поло, волейбол, гандбол, гімнастика (спортивна та художня), веслування академічне, веслування на байдарках і каное, дзюдо, кінний спорт, легка атлетика, теніс, настільний теніс, парусний спорт, плавання, стрибки у воду, сучасне п'ятиборство, стрільба кульова і стендова, стрільба з лука, важка атлетика, фехтування, футбол, хокей на траві.

До програми зимових ОІ входять: біатлон, бобслей, гірськолижний спорт (перегони, стрибки з трампліна, двоеборство), санний спорт, швидкісний біг на ковзанах, фігурне катання на ковзанах, хокей із шайбою, фрістайл, шорт-трек. До олімпійської програми було повернуто бейсбол і теніс, а також включено настільний теніс і бадмінтон.

До програми ОІ можуть включатися види змагань (окремі види спорту), які розповсюджені не менше ніж у 50 країнах на трьох континентах – для чоловіків і не менше ніж у 35 країнах на трьох континентах – для жінок. Види змагань включаються до програми не пізніше ніж за 4 роки до початку ОІ, після чого ніякі доповнення та зміни більше не вносяться.

У Хартії не визначено максимально можливу кількість видів спорту та обов'язкові види спорту. Наголошується лише, що програма ОІ має включати в себе не менше ніж 15 видів спорту. Програма переглядається Міжнародним олімпійським комітетом після кожних ОІ. Такі повноваження надаються Сесії МОК для включення або виключення виду спорту та Виконкому МОК відносно як дисципліни, так і виду змагань.

Перспективи подальшого розвитку й удосконалення програми ОІ – надання їй динамічності, пропорційності, видовищності, а також розширення участі жінок. Більшість фахівців виступають за встановлення квоти на кількість учасників у багатьох видах спорту. Наприклад, уже в Барселоні, порівняно із Сеулом, було скорочено кількість учасників змагань із важкої атлетики (з 260 до 230), боротьби (з 440 до 360) та деяких інших видів.

Правилом 56 Олімпійської хартії «Участь в ОІ» визначено, що кількість заявлених спортсменів в індивідуальних змаганнях не повинна перевищувати кількість, встановлену для чемпіонатів світу, і в будь-якому випадку не більше 3-х від країни. Хоча уточнюється, що виконком МОК може зробити виняток для окремих зимових видів спорту. В командних видах спорту як для чоловіків, так і для жінок кількість команд має бути не менше ніж 8 і не більше ніж 12.

? Питання для самоконтролю

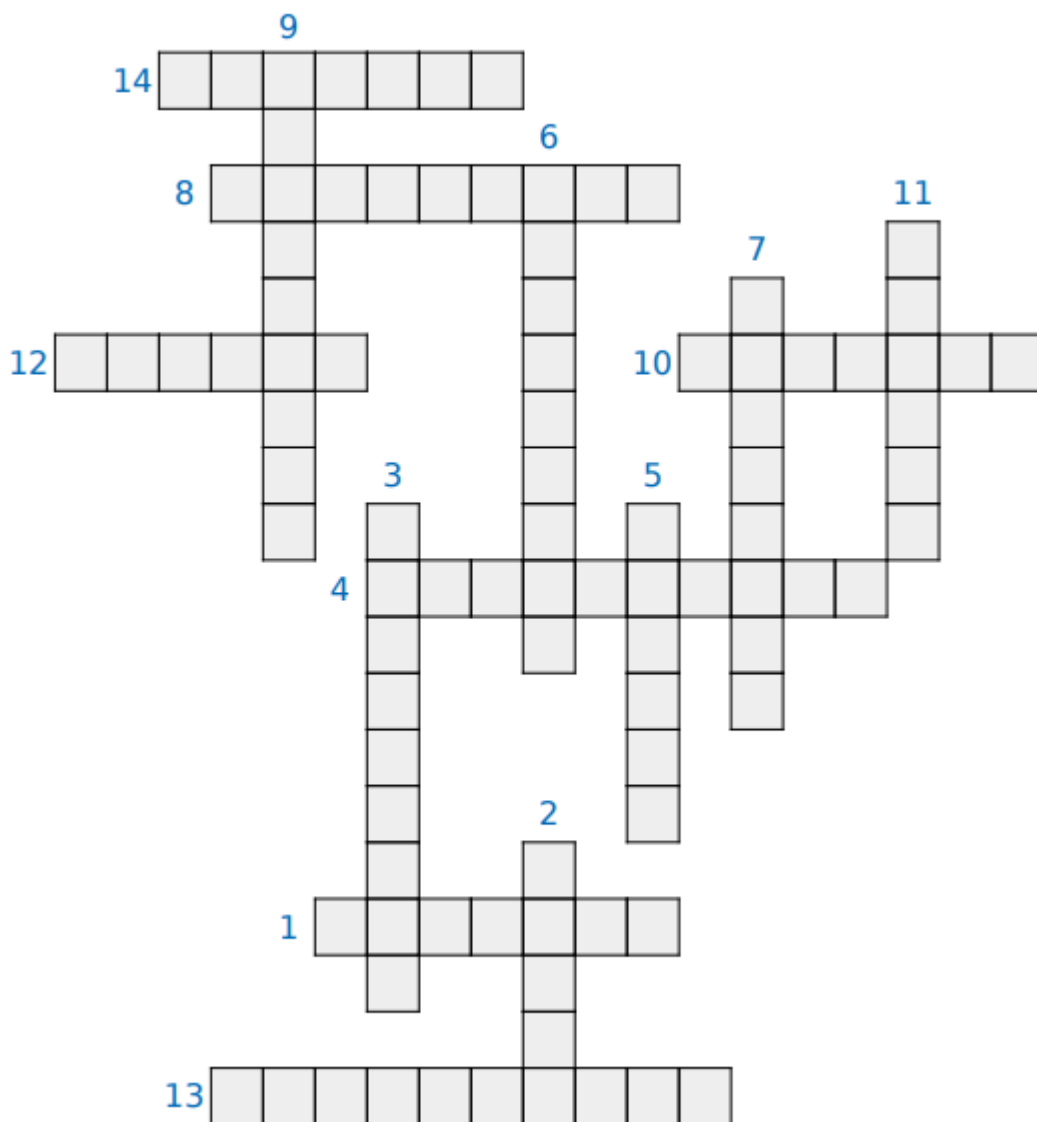
1. Як відбувався розвиток спорту в Стародавній Греції? Які чинники на нього впливали?
2. Які види спорту увійшли до програми перших 24-х Ігор Олімпіад?
3. Окресліть історичні аспекти відродження сучасних Олімпійських ігор.
4. Які періоди виокремлюють в історії проведення Олімпійських ігор?
5. Поясніть, як відбувається підготовка до сучасних Олімпійських ігор.
6. Які види спорту входять до програми сучасних Олімпійських ігор?

Тести

1. *Укажіть дату проведення перших в історії Олімпійських ігор:*
 - а) 906 р . до нашої ери;
 - б) 1201 р. до нашої ери;
 - в) 776 р. до нашої ери.
2. *Олімпіада трактується як:*
 - а) перший рік чотириріччя, святкування настання якого супроводжується іграми;
 - б) чотирирічний період між Олімпійськими іграми;
 - в) зустріч спортсменів в одному місті.
3. *Хто ініціював відродження Олімпійських ігор сучасності?*
 - а) римський імператор Феодосій І;
 - б) давньогрецький філософ Аристотель;
 - в) барон П'єр де Кубертен.
4. *Укажіть дату проведення перших Олімпійських ігор сучасності:*
 - а) 1896 р.;
 - б) 1908 р.;
 - в) 1980 р.
5. *Укажіть талісман XXII літніх Олімпійських ігор:*
 - а) ведмідь;
 - б) лисиця;
 - в) заєць.
6. *Всесвітні юнацькі Олімпійські ігри вперше відбулися:*
 - а) у Москві (1998);
 - б) у Берліні (1992);
 - в) у Києві (1992).
7. *У якому році і де відбулися перші зимові Олімпійські ігри?*
 - а) у Шамоні (1924);
 - б) у Берні (1928);
 - в) у Лондоні (1908).

Практичні завдання

1. Розв'яжіть кросворд з теми «Олімпійські ігри»

По вертикалі:

2. Хто не мав права бути глядачем на Олімпійських іграх Стародавньої Греції?
3. У Стародавній Греції найбільш популярними були змагання в п'ятиборстві. Як вони називалися?
5. Де проводилися Олімпійські ігри в 1980 р.?
6. У якому місті відбулися Олімпійські ігри сучасності, під час відкриття яких вперше горів вогонь, запалений в Олімпії від сонця за допомогою дзеркала?
7. Хто допускався до олімпійських змагань в Олімпії?
9. У 490 році до н. е. після битви грецький воїн, пробіг 42 км 195 м від містечка Марафон до Афін, щоб розповісти про велику перемогу греків над військом персів. Назвіть його прізвище.
11. Який вид спорту традиційно завершує літні Ігри?

По горизонталі:

1. Сітіус! Альтіус! ...
4. Як називалися судді та розпорядники Ігор у Стародавній Греції?
8. Перекладіть грецькою мовою вислів «дочка Олімпу».
10. Де знаходиться штаб-квартира МОК?

12. Як називалася мінімальна дистанція для бігу в Олімпії?
13. Починаючи з 18 століття, припинилася практика позбавлення життя переможених, що сприяло бурхливому розвитку цього виду спорту. Якого саме?
14. Назвіть відомого математика і філософа-переможця Олімпійських ігор

Тема 6. Міжнародний олімпійський комітет (МОК)

Мета: ознайомитися з юридичним статусом, структурою та повноваженнями Міжнародного олімпійського комітету, обов'язками його членів.

План

1. Члени Міжнародного олімпійського комітету.
2. Обов'язки членів Міжнародного олімпійського комітету.
3. Повноваження органів Міжнародного олімпійського комітету.

Ключові терміни та поняття: олімпійська столиця, Міжнародний олімпійський комітет, Сесія МОК, Виконавчий комітет МОК, президент МОК.

1. Члени Міжнародного олімпійського комітету

Міжнародний олімпійський комітет є міжнародною неурядовою неприбутковою організацією з необмеженим строком дії у формі асоціації зі статусом юридичної особи, яка визнана Швейцарською федеральною радою відповідно до договору, укладеного 1 листопада 2000 року.

Його місцезнаходження – Лозанна (Швейцарія), олімпійська столиця.

Завданням МОК є виконання місії, ролі й обов'язків, визначених для нього Олімпійською хартією.

Для виконання своєї місії та ролі МОК може створювати, придбавати або контролювати інші юридичні організації, такі як фонди чи корпорації.

Усі члени МОК є фізичними особами. Загальна кількість членів МОК не може перевищувати 115 осіб.

До складу МОК входять:

❖ Більшість членів МОК, чиє членство не пов'язане з будь-якою офіційною функцією чи посадою; їх загальна кількість не може перевищувати 70 осіб; серед них має бути не більше одного громадянина, що представляє конкретну країну.

❖ Активні атлети; їх загальна кількість не може перевищувати 15.

❖ Президенти або особи, які обіймають виконавчі або керівні посади в МСФ, асоціаціях МСФ або інших організаціях, визнаних МОК; їх загальна кількість не може перевищувати 15 осіб.

❖ Президенти або особи, які обіймають виконавчі чи керівні посади в НОК або всесвітніх (континентальних) асоціаціях НОК; їх загальна кількість не

може перевищувати 15 осіб; у складі МОК має бути не більше одного члена МОК, що представляє одну конкретну країну.

МОК поповнює свої ряди та обирає своїх членів із числа осіб, яких він вважає кваліфікованими. Прийом нових членів МОК відбувається на церемонії, під час якої вони дають урочисту клятву:

“Удостоюючись честі стати членом Міжнародного олімпійського комітету і заявляючи про усвідомлення своєї відповідальності, я зобов’язуюсь служити олімпійському руху в повну силу своїх можливостей, дотримуватись і вимагати від інших дотримання всіх положень Олімпійської хартії та рішень Міжнародного олімпійського комітету, які я приймаю беззастережно; дотримуватися Кодексу етики; залишатися вільним від політичного й комерційного впливу; не допускати жодних проявів расової та релігійної нетерпимості; боротися з усіма іншими формами дискримінації та за будь-яких обставин захищати інтереси Міжнародного олімпійського комітету й олімпійського руху”.

Члени МОК представляють та просувають інтереси МОК і олімпійського руху в своїх країнах та організаціях, в яких вони працюють.

Члени МОК не можуть приймати від урядів, організацій або інших сторін жодних мандатів або доручень, які б обмежували їх свободу дій і голосування. Члени МОК не несуть особистої відповідальності за борги й зобов’язання МОК.

Кожний член МОК обирається строком на 8 років і може бути переобраний повторно. Процедура перевиборів визначається Виконавчим комітетом МОК.

2. Обов’язки членів Міжнародного олімпійського комітету

Кожен член МОК зобов’язаний:

- ❖ дотримуватись Олімпійської хартії, Кодексу етики та інших положень МОК;
- ❖ брати участь у Сесіях МОК;
- ❖ брати участь у роботі комісій МОК, до яких він входить;
- ❖ сприяти розвитку та просуванню олімпійського руху;
- ❖ контролювати у своїй країні та в організації олімпійського руху, в якій він працює, хід реалізації програми МОК;
- ❖ інформувати президента МОК (на його запит) про розвиток і просування олімпійського руху у своїй країні та про потреби олімпійського руху у своїй країні та в організації олімпійського руху, в якій він працює;
- ❖ своєчасно інформувати президента МОК про всі випадки, які могли б перешкоджати виконанню Олімпійської хартії або вплинути на олімпійський рух у своїй країні або організації олімпійського руху, в якій він працює;
- ❖ виконувати інші завдання за дорученням президента МОК.

Припинення членства

Підставами для припинення членства в МОК є:

- ❖ відставка;
- ❖ відсутність переобрання;

- ❖ обмеження за віком (будь-який член МОК повинен звільнятися по закінченні календарного року, в якому він досягає 70-річного віку).
- ❖ невідвідування сесій або неучасть у роботі МОК;
- ❖ зміна місця постійного проживання або центру основних інтересів.

3. Повноваження органів Міжнародного олімпійського комітету

Повноваження МОК здійснюються його органами, серед яких:

- ❖ Сесія МОК;
- ❖ Виконавчий комітет МОК;
- ❖ президент МОК.

Сесія – загальні збори членів МОК. Це вищий орган МОК. Рішення Сесії МОК є остаточними. Сесія зазвичай проводиться раз на рік. Позачергова Сесія МОК скликається з ініціативи президента або на письмову вимогу не менше як 1/3 членів МОК.

Повноваження Сесії МОК:

- ❖ Приймати чи вносити поправки до Олімпійської хартії.
- ❖ Обирати членів МОК, почесного президента, почесних членів і членів-доброчинців.
- ❖ Обирати президента, віце-президентів і всіх інших членів Виконавчого комітету МОК.
- ❖ Обирати місто, яке буде організовувати Олімпійські ігри.
- ❖ Визначати місто для проведення чергової Сесії МОК (*Але:* рішення стосовно міста проведення додаткових сесій приймає президент МОК).
- ❖ Затверджувати щорічний звіт і витрати МОК.
- ❖ Призначати аудиторів МОК.
- ❖ Ухвалювати рішення щодо визнання чи позбавлення визнання НОК, асоціацій НОК, МСФ, асоціацій МСФ та інших організацій.
- ❖ Виключати членів МОК, позбавляти статусу почесного президента МОК, почесних членів і членів-доброчинців.
- ❖ Приймати рішення й голосувати з усіх інших питань, обумовлених законодавством та Олімпійською хартією.

Виконавчий комітет МОК складається з президента, чотирьох віце-президентів і десяти додаткових членів. Вибір цих членів відображатиме склад Сесії МОК. На кожних виборах Сесія МОК контролює дотримання вищевказаного принципу. Всі члени Виконавчого комітету МОК обираються Сесією МОК шляхом таємного голосування простою більшістю голосів.

Строк повноважень віце-президентів та інших десяти членів Виконавчого комітету МОК становить 4 роки. У Виконавчому комітеті МОК член може працювати максимум два строки поспіль, незалежно від посади, на яку він обраний.

При наявності вакансії на будь-яку посаду, крім посади президента, наступна Сесія МОК обирає на цю посаду члена строком на чотири роки.

Усі члени Виконавчого комітету МОК вступають у свої повноваження та поновлюють їх наприкінці Сесії МОК, на якій їх було обрано. Їх повноваження припиняються наприкінці останньої чергової Сесії МОК, що відбулася протягом року, в якому закінчуються їх повноваження. Виконавчий комітет МОК здійснює загальне керівництво МОК та ведення його справ.

Функції Виконавчого комітету МОК:

- ❖ контролює дотримання Олімпійської хартії;
- ❖ затверджує всі внутрішні положення, що стосуються його організації;
- ❖ готує щорічні звіти й надає їх Сесії МОК разом з аудиторським звітом;
- ❖ подає на Сесію МОК прізвища осіб, яких він рекомендує для обрання до МОК;
- ❖ визначає процедуру прийняття та відбору кандидатів на організацію Олімпійських ігор та її дотримання;
- ❖ формує порядок денний Сесій МОК;
- ❖ забезпечує зберігання всіх протоколів, звітів та інших архівів МОК відповідно до законодавства, включаючи протоколи всіх Сесій МОК, засідань Виконавчого комітету МОК та інших комісій і робочих груп;
- ❖ організує періодичні засідання з МСФ та НОК не рідше одного разу на два роки тощо.

Президент обирається Сесією МОК з числа своїх членів шляхом таємного голосування строком на вісім років; поновлюється раз на чотири роки.

Президент представляє МОК та головує на всіх його заходах.

Президент може діяти або приймати рішення від імені МОК, якщо умови не дозволяють цього зробити Сесії МОК або Виконавчому комітету МОК. Такі дії чи рішення мають бути негайно схвалені компетентним органом.

Якщо президент з якихось причин нездатний виконувати свої обов'язки, то віце-президент, який є старшим за посадою, заміняє його доти, доки президент не відновить свою здатність, або до обрання нового президента наступною Сесією МОК. Новий президент так само обирається строком на вісім років, який поновлюється раз на чотири роки.

Кандидатури на посаду президента подаються за три місяці до дати відкриття Сесії МОК, на якій мають відбутися вибори. Однак цей строк може бути змінений на підставі рішення Виконавчого комітету МОК, якщо, на переконання його членів, є відповідні передумови.

? Питання для самоконтролю

1. Де знаходиться олімпійська столиця?
2. Розкрийте повноваження Сесії МОК.
3. Розкрийте повноваження Виконавчого комітету МОК.
4. Розкрийте функції та повноваження президента МОК. Як відбувається його обрання на посаду?
5. Які обов'язки покладаються на членів Міжнародного олімпійського комітету?

6. Хто може бути обраний членом Міжнародного олімпійського комітету?

7. У чому полягає основне завдання Міжнародного олімпійського комітету?

Тести

1. Основними складовими олімпійського руху є:

- а) Міжнародний олімпійський комітет (МОК), міжнародні спортивні федерації (МСФ), національні олімпійські комітети (НОК);
- б) національні олімпійські комітети (НОК), Асоціація національних олімпійських комітетів (АНОК), Асоціація зимових міжнародних спортивних федерацій (АЗМСФ);
- в) національні олімпійські комітети (НОК), Асоціація міжнародних спортивних федерацій (АМСФ), Генеральна асоціація міжнародних спортивних федерацій (ГАМСФ).

2. Укажіть олімпійську столицю, у якій знаходиться штаб-квартира Міжнародного олімпійського комітету (МОК):

- а) Лос-Анджелес (США);
- б) Лозанна (Швейцарія);
- в) Монреаль (Канада).

3. Укажіть керівні органи Міжнародного олімпійського комітету (МОК):

- а) Сесія МОК, Виконавчий комітет МОК, президент;
- б) Виконавчий комітет МОК, члени МОК;
- в) національні олімпійські комітети, президент.

4. Хто був президентом Міжнародного олімпійського комітету (МОК) з 1980 по 2001 рр.?

- а) Лорд Майкл Кілланін;
- б) Хуан Антоніо Самаранч;
- в) Жак Рогге.

5. Як відбувається обрання президента Міжнародного олімпійського комітету (МОК)?

- а) таємним голосуванням;
- б) відкритим голосуванням;
- в) жеребкуванням.

6. Що із перерахованого визначає соціальний рух сучасної епохи, який об'єднує світову спільноту на основі взаємного визнання і співпраці, чесної та відкритої конкуренції та визнає пріоритетність людської особистості, її здібностей і досягнень без дискримінації за расовими, національними, політичними й економічними ознаками?

- а) Міжнародний олімпійський комітет;
- б) олімпійський рух;
- в) олімпізм.

7. Що є міжнародним спортивним рухом, спрямованим на пропаганду загальнолюдських і гуманістичних ідеалів відповідно до концепції олімпізму?

- а) олімпійський спорт;
 - б) Міжнародний олімпійський комітет;
 - в) олімпійський рух.
8. *Найвищим керівним органом олімпійського руху сучасності є:*
- а) Міжнародний олімпійський комітет;
 - б) олімпійський рух;
 - в) національний олімпійський комітет.
9. *Укажіть всесвітні та регіональні неурядові міжнародні організації:*
- а) міжнародні спортивні федерації;
 - б) міжнародні спортивні асоціації;
 - в) міжнародні спортивні об'єднання.
10. *Керівним органом олімпійського руху в країні є:*
- а) Міжнародний олімпійський комітет;
 - б) національний олімпійський комітет;
 - в) міжнародні спортивні об'єднання.
11. *Спеціалізована установа, яка діє під патронатом Міжнародного олімпійського комітету та фінансується Національним олімпійським комітетом Греції, – це:*
- а) Міжнародна олімпійська академія;
 - б) міжнародні спортивні об'єднання;
 - в) національний олімпійський комітет.
12. *Укажіть ключове завдання Міжнародної олімпійської академії:*
- а) вивчення теорії та практики підготовки спортсменів, фізичного виховання; пропаганда олімпійського руху;
 - б) пропаганда загальнолюдських і гуманістичних ідеалів відповідно до концепції олімпізму;
 - в) розвиток, просування та захист олімпійського руху.
13. *Укажіть виконавчий орган, який має юридичний статус, створюється з метою матеріально-технічного забезпечення Олімпійських ігор і бере на себе відповідальність за виконання обов'язків олімпійського міста:*
- а) Організаційний комітет Олімпійських ігор;
 - б) олімпійський рух;
 - в) національний олімпійський комітет.
14. *Делегація, яка формується національним олімпійським комітетом і направляється для участі в Олімпійських іграх з метою представлення національних спортивних федерацій та інших організацій, – це:*
- а) національна олімпійська команда;
 - б) олімпійський рух;
 - в) національний олімпійський комітет.
15. *Основною системою визначення результатів виступу національних команд на Олімпійських іграх, прийнятою більшістю національних олімпійських комітетів, але офіційно не визнаною Міжнародним олімпійським комітетом, є:*
- а) турнірна таблиця;
 - б) неофіційний командний залік;
 - в) загальна кількість спортсменів від країни-учасника.

16. Укажіть види спорту, які визнані Міжнародним олімпійським комітетом і за якими можуть проводитися змагання на Олімпійських іграх:

- а) олімпійські види спорту;
- б) національні види спорту;
- в) регіональні види спорту.

Практичні завдання

1. Заповніть таблицю «Функції органів Міжнародного олімпійського комітету»:

Назва органу МОК	Склад органу МОК	Повноваження

2. Заповніть таблицю «Діяльність президентів Міжнародного олімпійського комітету»

Прізвище, ім'я	Роки керівництва	Діяльність, здобутки

3. Заповніть таблицю «Діяльність президентів Національного олімпійського комітету України»

Прізвище, ім'я	Роки керівництва	Діяльність, здобутки

Тема 7. Особливості системи відбору спортсменів у командних видах професійного спорту (система «драфт»)

Мета: ознайомитися із сутністю системи «драфт», її перевагами та недоліками.

План

- 1. Сутність і переваги системи «драфт».
- 2. Недоліки системи «драфт».
- 3. Шляхи вдосконалення системи «драфт».

Ключові терміни та поняття: драфт, драфт-лотерея, скаутське бюро, рейтинг гравця.

1. Сутність і переваги системи «драфт»

Драфт (entry draft) – спеціальна система відбору спортсменів у команди й закріплення їх за клубами. Вперше відбір гравців за системою «драфт» був

запроваджений НФЛ у 1936 р. з метою усунення конкуренції між клубами за обдарованих новачків і врівноваження змагальної конкурентоздатності команд ліги.

Система «драфт», по-перше, значно знижує витрати клубів на придбання новачків, а по-друге, сприяє підвищенню класу команд-аутсайдерів, що дозволяє домогтися у черговому сезоні зростання напруження спортивної боротьби й непередбачуваності результатів як окремих ігор, так і змагань у цілому. Це сприяє підвищенню інтересу до змагань з боку глядачів, засобів масової інформації, спонсорів і рекламодавців.

Отже, за допомогою системи «драфт» лігам вдається зменшити витрати на придбання нових талановитих гравців і водночас підвищити глядацький інтерес, більш вигідно продати права на телетрансляції матчів, ефективніше здійснювати рекламно-комерційну діяльність, а отже, збільшувати свої доходи.

Сутність драфту зводиться до того, що не спортсмен обирає команду, за яку він хотів би виступати, а представники команд за певною системою відбирають потрібних їм гравців. Спортсмени змушені або погодитися з цією системою працевлаштування, або раз і назавжди попрощатися з надією виступати в команді елітної ліги. При вільному працевлаштуванні найбільш обдаровані спортсмени могли б укласти значно вигідніші контракти, а при відборі за системою «драфт» ліги встановлюють межі заробітної плати новачкам. Наприклад, перший номер драфту НХЛ 1998 р. В. Лекавальє був незадоволений своїм контрактом з клубом «Тампа Бей», оскільки його не влаштовувала закріплена ним сума заробітної плати 975 тис. доларів. Однак згідно з контрактом йому як новачкові клуб не мав права платити більше.

Своєю чергою асоціації гравців професійних ліг ведуть постійну боротьбу з керівництвом ліг за підвищення ліміту заробітної плати спортсменам-новачкам.

У системі «драфт» її висока ефективність поєднується з простотою: чим нижче місце клубу в минулому регулярному чемпіонаті ліги, тим раніше він вибирає собі гравця із затвердженого лігою списку, а отже, має шанс отримати більш обдарованого і перспективного спортсмена та з його допомогою поліпшити турнірне становище команди в наступних сезонах. Наприклад, поява в 1959 р. у команді Філадельфії, яка до цього займала останнє місце в турнірній таблиці регулярного чемпіонату НБА, новачка Уїлта Чемберлена сприяла тому, що в наступному сезоні вона стала віце-чемпіоном НБА. Сам У. Чемберлен здобув титули найкращого дебютанта року й найбільш цінного гравця в НБА. Через десять років новачок НБА Льюїс Алсіндор (з прийняттям ісламу — Карім Абдул Джаббар) забезпечив команді «Мілуокі Бакс», яка до його приходу перебувала на останньому місці турнірної таблиці, вихід у фінал в іграх плей-оф. Як і У. Чемберлен, він завоював титул найкращого дебютанта року.

2. Недоліки системи «драфт»

Загальна формула проведення відбору за системою «драфт» мала суттєвий недолік. Вона стимулювала команди, які на завершальній стадії регулярного

чемпіонату перебували в нижній частині турнірної таблиці, до зниження самовіддачі у спортивній боротьбі й навіть до навмисного програшу, аби посісти останнє місце в регулярному чемпіонаті (в американському професійному спорті не практикується ротація команд між елітними й нижчими лігами). Це забезпечувало команді-аутсайдеру право першою обрати собі новачка на драфті поточного року. Так, у 1993 р. у НХЛ перед останнім туром регулярного чемпіонату дві команди-аутсайдери мали практично однакові показники. В останньому турі одна з них («Оттава Сенаторс») практично без жодного опору прогнала команді «Бостон» і отримала право першого вибору. Довести, що «Оттава Сенаторс» прогнала навмисно було неможливо, однак ліга наклала на команду штраф, ймовірно, з метою профілактики подібної ситуації, а її президент змушений був піти у відставку.

Запобігти цьому негативному явищу допомогло нововведення під назвою «драфт-лотерея». Сутність її полягає в тому, що останнє місце в регулярному чемпіонаті ще не гарантує права першого вибору гравця. Команди, які не потрапили в ігри плей-оф, розігрують це право в лотерею. Найсильніша команда серед аутсайдерів отримує одну кулю, наступна за нею – дві і т. д. Наприклад, у регулярному чемпіонаті НБА беруть участь 29 команд за підсумками регулярного чемпіонату. 16 кращих отримують право брати участь в іграх плей-оф. Отже, в аутсайдерах залишається 13 команд. Команда, яка посіла 17-е місце, отримує для участі в драфт-лотереї одну кулю, наступна за нею – дві, а остання – тринадцять. Ці кулі засипають у лототрон і розігрують порядкові номери на право вибору команд. Цілком природно, що команда, яка посіла останнє місце в регулярному чемпіонаті, має більше шансів отримати право першого вибору, оскільки у неї більше куль.

3. Шляхи вдосконалення системи «драфт»

Система «драфт» постійно вдосконалюється. Так, після внесення останніми роками змін в організацію драфт-лотереї шанси команди, яка замикає турнірну таблицю регулярного чемпіонату, підвищилися на 25%, тоді як шанси найсильнішої знизилися на 0,5 %.

Команди, які вибороли право на участь у матчах плей-оф, отримують порядковий номер вибору в драфті, зворотний зайнятому місцю в регулярному чемпіонаті. Команда-переможець робить вибір останньою, наступна за нею — передостанньою і т.д. Право вибору під певним номером у черговому драфті або драфті наступного року одна команда може продати іншій команді чи обміняти на її гравця. Наприклад, у 1997 р. керівництво клубу «Детройт» передало основного голкіпера команди Майка Вернона клубу «Сан-Хосе» за право вибору в драфті 1998 і 1999 рр.

Перед кожним драфтом центральні скаутські бюро ліг на основі детальної інформації складають рейтингові списки гравців, які є кандидатами на працевлаштування. Зарплата гравця-новачка значною мірою залежить від місця в рейтингу. Водночас скаутські служби клубів складають свої рейтинги гравців,

які часто не збігаються з рейтингами центральних скаутських бюро. Досить вичерпну інформацію про талановитих спортсменів дають клубам тренери команд коледжів та університетів. Вони зацікавлені, щоб контракти були підписані з випускниками саме їхнього вишу, оскільки це хороша реклама для залучення до команди навчального закладу обдарованих випускників шкіл.

Спочатку драфт проводили не публічно, а потім – на спортивних аренах клубів як яскраве шоу із запрошенням глядачів, журналістів і телебачення. Так, драфт НХЛ 1997 р. висвітлювали дві телекомпанії.

Найбільш цікаво проходить перший раунд драфту. Коли гравця вибирає яка-небудь команда, до нього відразу ж підходить її представник і вручає, наприклад, як у хокеї, светр команди. У ньому гравець виходить на подіум, позує перед фото- і телекамерами, дає інтерв'ю. Після цього обов'язково організовується прес-конференція в спеціальній прес-кімнаті. Спортсмени, відібрані в першій десятці, удостоюються такої уваги журналістів, якої не мають навіть загальноновизнані лідери ліги. Фактично драфт є стартом для майбутніх суперзірок. Кількість раундів у різних лігах різниться – від двох у НБА до 17 у НФЛ.

Гравці, відібрані в драфті, з якими клуби не підписали контракти до наступного драфту, автоматично отримують право на участь у ньому. Однак це правило стосується тільки спортсменів, які виступали в командах Північної Америки (США, Канада). Права на всіх інших гравців залишаються за клубами, що їх обрали. Наприклад, якщо який-небудь клуб НХЛ вибрав у драфті хокеїста з України або Росії і не підписав з ним контракти, то цей спортсмен не зможе більше потрапити до драфту, а отже, працевлаштуватися у НХЛ. Гравець зможе працевлаштуватися в НХЛ лише тоді, коли клуб-власник передасть право на нього іншому клубу, зацікавленому в укладанні з ним контракти.

Отже, сутність драфту полягає в тому, що не спортсмен обирає команду, в складі якої він хотів би виступати, а представники клубів відбирають гравців, які їм потрібні. Система драфт звільняє клуби від конкурентної боротьби за найбільш кваліфікованих новобранців, що дозволяє клубам зменшити витрати на придбання обдарованих гравців. Окрім того, ця система дає лігам можливість регулювати конкурентоздатність команд і забезпечує видовищність змагань, що сприяє збільшенню доходів як ліги в цілому, так і всіх її клубів. Саму процедуру драфту ліги перетворили на ефектне шоу, яке дозволяє отримувати додаткові прибутки й популяризувати види спорту.

? Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття «драфт». Коли це поняття з'явилося?
2. Які передумови запровадження драфт-лотереї?
3. Як проходить драфт-лотерея?
4. Назвіть переваги та недоліки системи «драфт».

Тести

1. *Основна система відбору в олімпійському спорті – це:*
 - а) система, що ґрунтується на оцінці обдарованості;
 - б) система, що ґрунтується на масовому виді спорту;
 - в) система, що ґрунтується на етапах спортивного тренування з урахуванням цілей і завдань кожного з них.
2. *Драфт – це:*
 - а) «біржа праці» професійних спортсменів;
 - б) система відбору молодих спортсменів;
 - в) спеціальна система відбору спортсменів у команди та закріплення їх за клубами.
3. *На чому ґрунтується система відбору спортсменів у професійні команди в американському професійному спорті?*
 - а) на цілеспрямованій підготовці резерву;
 - б) на відборі з олімпійського спорту;
 - в) на системі «драфт».
4. *Драфт-лотерея – це:*
 - а) рейтинг професійних спортсменів;
 - б) яскраве спортивне шоу для підвищення рейтингу гравців;
 - в) можливість отримати право на вибір кращого гравця.
5. *Укажіть переваги драфту:*
 - а) можливість придбати кращого гравця;
 - б) можливість контролювати перехід гравців з одного клубу в інший;
 - в) можливість зменшувати витрати клубів на придбання обдарованих гравців, підвищення видовищності, сприяння зростанню рівня доходів.

Практичні завдання

1. Заповніть таблицю «Переваги й недоліки системи «драфт»:

Система відбору «драфт»	
Переваги	Недоліки

2. Проведіть у навчальній групі імітаційну гру «Драфт-лотерея».

Тема 8. Особливості відбору спортсменів у клуби НБА, ГБЛ, НФЛ, НХЛ

Мета: ознайомитися із особливостями відбору спортсменів до Національної баскетбольної асоціації, Головної бейсбольної ліги, Національної футбольної ліги, Національної хокейної ліги.

План

1. Відбір спортсменів у клуби НБА (Національна баскетбольна асоціація).
2. Відбір спортсменів у клуби ГБЛ (Головна бейсбольна ліга).
3. Відбір спортсменів у клуби НФЛ (Національна футбольна ліга).
4. Відбір спортсменів у клуби НХЛ (Національна хокейна ліга).

Ключові терміни та поняття: відбір спортсменів, Національна баскетбольна асоціація, Головна бейсбольна ліга, Національна футбольна ліга, Національна хокейна ліга.

1. Відбір спортсменів у клуби НБА (Національна баскетбольна асоціація)

Відбір спортсменів у командних ігрових видах професійного спорту Північної Америки здійснюється за системою «драфт». Проте в кожній лізі є свої особливості її функціонування.

Американський баскетбол за своєю структурою нагадує велику піраміду, основою якої є шкільний баскетбол. Центральна частина піраміди включає в себе розгалужену й добре організовану систему студентського баскетболу, а також нижчі професійні ліги; вершиною піраміди є професійні клуби НБА. Щорічний відбір спортсменів проводиться після закінчення чергового сезону в червні місяці. До участі в драфті допускаються спортсмени, яким виповнилося 18 років. Вони повинні мати відповідний рівень спортивної майстерності та подати письмову заяву в НБА не пізніше ніж за 45 діб до дня проведення драфту.

Згідно з колективним договором між профспілкою гравців і керівництвом Національної баскетбольної асоціації кожна команда має право тільки на два вибори в драфті. Всі інші гравці з драфт-списку Центрального скаутського бюро ліги отримують право на вільне працевлаштування в будь-якому клубі, що зацікавиться тим чи іншим спортсменом. Щоб звести до мінімуму помилки при відборі й більш точно оцінити потенційні можливості молодого баскетболіста, у НБА створена розгалужена система багаторічного спостереження за перспективними спортсменами. На кожного молодого гравця заводять дос'є, у якому відображаються всі його сильні та слабкі сторони: як краще організувати гру з ним і проти нього, як допомогти йому закинути м'яч у кошик, як вивести його з гри тощо. Подібну інформацію збирають протягом 3-6 років поспіль.

За три тижні до чергового драфту проводяться так звані «оглядини» гравців, внесених Центральним скаутським бюро ліги до драфт-списку. Вони можуть підвищити чи, навпаки, знизити акції баскетболіста, як це сталося, наприклад, з литовським легіонером А. Карнишовасом. Спортсмена не задрафтували в 1995 р., хоча до оглядин його рейтинг був досить високим. П'ять кращих баскетболістів драфт-рейтингу ліги звільняються від оглядин і зазвичай участі в них не беруть.

У процесі вивчення можливостей гравців перед драфтом клуби намагаються вирішити низку важливих питань, як-от:

1. Чи виправдає гравець вкладені в нього кошти?

Ця проблема дуже актуальна, оскільки клуби несуть солідні фінансові витрати навіть на гравців під номерами 5-7 у драфті (наприклад, 2 млн доларів станом на 1996-1998 рр.).

2. Чи володіє кандидат необхідним для НБА фізичними даними й рівнем підготовленості?

Високий зріст; довгі, сильні, швидкі руки й ноги; потужні плечі та торс; «м'яка» кисть; добре розвинена мускулатура – все це є важливими передумовами для успішної кар'єри баскетболіста в НБА. Більшість зірок володіють вказаними якостями. Однак трапляються й винятки: низький рівень стрибучості в суперзірки професійного баскетболу Л. Берда, відносно короткі ноги в неодноразового чемпіона НБА С. Піппена, низький зріст М. Богза (близько 158 см). Передбачити наперед, що ці спортсмени в майбутньому стануть видатними майстрами, непросто.

3. Чи зможе новачок проявити себе в НБА?

Відповідь на це питання фахівці клубів намагаються отримати під час оглядин. Гравцям дають величезні фізичні навантаження й оцінюють ступінь переносності та відновлення гравців після них, оскільки протягом сезону бракує часу на розвиток фізичних якостей і функціональних можливостей. У ході тренувань насамперед доводять до автоматизму необхідні техніко-тактичні дії.

4. Яким є духовний і внутрішній світ спортсмена?

Люди по-різному реагують на великі грошові суми на банківських рахунках і свої фотографії на обкладинках модних журналів. Щоб вивчити внутрішній світ новачка, в НБА використовують психологічний тест, який містить понад 600 питань. Окрім того, психологи проводять бесіди з кандидатами, а якщо необхідно, спілкуються з людьми з їх найближчого оточення (друзі, однокурсники, сусіди, педагоги тощо).

5. Чим вирізняється гравець з-поміж інших і чи зможе він зберегти свою індивідуальність у НБА?

У НБА команди намагаються комплектувати з яскравих індивідуальностей за принципом: кращий форвард, кращий захисник, кращий центровий, кращий диспетчер тощо. Гравець повинен мати в своєму арсеналі хоча б одну виразну якість. Такий гравець становить цінність для команди, забезпечує високу відвідуваність ігор, а отже, й високі доходи клубу.

6. Наскільки сильними є прагнення, готовність і здатність до перемоги?

Важливо правильно оцінити можливості кандидата в прагненні до перемоги з його здатністю, зціпивши зуби, переломити хід матчу у складі іншої команди. Як швидко йому вдасться адаптуватися та досягнути зіграності в новій команді? Наприклад, Майкл Фінлі був обраний баскетбольним клубом «Фінікс» під час драфту НБА в 1995 році. До цього він виступав за команду Вісконсинського університету. Попри те що в рейтинговому списку Фінлі значився під номером 21, у «Фініксі» він добре себе проявив і став одним із кращих новачків сезону.

7. Чи подобається гравець керівництву клубу?

Поряд із застосуванням найсучасніших методик відбору майбутніх кандидатів в елітні клуби власники команд або генеральні менеджери іноді роблять свій вибір, покладаючись на інтуїцію.

У лігах і клубах функціонує розгалужена мережа скаутських служб. Спеціальні тренери-селекціонери здійснюють безперервний пошук молодих

талановитих гравців у закріплених за ними регіонах, у тому числі й у інших країнах. Проте навіть добре оснащені новітніми розробками вчених і комп'ютерними програмами скауту й генеральні менеджери клубів НБА іноді припускаються помилок. Так, наприклад, з усіх гравців, обраних в першому раунді драфту 1986 р., тільки сім продовжували брати участь в іграх НБА 1996 р. Водночас із задрафтованих у першому раунді 1985 р. продовжували виступи в лізі 1996 р. 14 баскетболістів. Варто зазначити також, що задрафтовані в другому й навіть третьому раундах 1986 р. успішно виступали в лізі й наприкінці 90-х років (М. Прайо, Д. Родман, Д. Хорнасек та ін.). Професійний бейсбол, як і баскетбол, має потужну й розгалужену систему підготовки спортсменів. Найбільш значимою її ланкою є шкільний бейсбол. Уже з десяти років юні спортсмени беруть участь у змаганнях за спрощеними правилами (менші розміри ігрового поля, більш легкі битки та м'ячі). По закінченню школи кращі бейсболісти вдосконалюють свою майстерність у командах коледжів і університетів. Кращі з кращих стають гравцями клубів ГБЛ. Потрапити до основного складу команди коледжу чи університету, а тим більше професійного клубу ГБЛ, дуже престижно, проте надзвичайно складно. Добір гравців у команди коледжів, університетів і професійних клубів здійснюють кваліфіковані тренери-селекціонери. Спортсмени проходять систематичне тестування для визначення рівня фізичної підготовленості (швидкісні та швидкісно-силові якості, витривалість) та техніко-тактичної майстерності з урахуванням ігрових амплуа. На всіх обдарованих гравців коледжів та університетів протягом декількох років збирається детальна інформація, що аналізується при відборі кандидатів у клуби ГБЛ.

2. Відбір спортсменів у клуби ГБЛ (Головна бейсбольна ліга)

Відбір гравців у клуби ГБЛ проводиться двічі на рік (у січні та червні) за системою «драфт». Гравці, які були відібрані в січневому драфті, але з різних причин не уклали контракти із клубами, автоматично включаються в червневий драфт і можуть бути обрані іншою командою. Це дає спортсменам певні переваги, оскільки їм не обов'язково підписувати контракти після першого драфту, погоджуючись на будь-які умови. У них є шанс отримати значно вигідніші пропозиції під час червневого драфту. Однак, не підписавши контракт, вони на довгий час втрачають свої досить високі доходи без жодних гарантій на більш вигідну угоду в майбутньому.

Рейтинговий список гравців на драфт складає ліга. Згідно зі Статутом ГБЛ у драфті можуть брати участь бейсболісти, які закінчили середню школу. Якщо випускник середньої школи не підписав контракт із професійним клубом ГБЛ до вступу в університет, то він втрачає право на працевлаштування в лізі до досягнення 21 року.

3. Відбір спортсменів у клуби НФЛ (Національна футбольна ліга)

У Національній футбольній лізі основним резервом поповнення командного складу є гравці студентських команд і Міжнародної ліги. Селекціонери клубів НФЛ збирають детальну інформацію на молодих гравців. Особлива увага звертається на зріст і вагу, рівень розвитку силових і швидкісно-силових якостей, бойовий дух

спортсменів. На підставі інформації селекціонерів скаутського бюро складаються рейтингові списки кандидатів у клуби NFL. Відбір проводиться за системою «драфт» після закінчення фінальної серії ігор «Super Bowl» (у січні). Драфт складається з 17 раундів, тобто кожна команда отримує право обирати гравців 17 разів. Гравцям, невідібраним у 17 раундах, надається право на вільне працевлаштування в клуби ліги, які виявлять до них інтерес.

До початку 80-х років НФЛ вносила до рейтингових списків на драфт тільки футболістів-студентів, які закінчували навчання до 1 вересня поточного року, і гравців, у яких закінчився термін дії права на зарахування до студентських команд. Із 1982 р. до рейтингових списків кандидатів у НФЛ стали включати і футболістів, які ще не закінчили навчання у вишах.

4. Відбір спортсменів у клуби НХЛ (Національна хокейна ліга)

Національна хокейна ліга (станом на початок сезону 1999/2000) складалася з 22 американських і 5 канадських клубів. При більшості хокейних клубів функціонують хокейні школи, навчання в яких проводиться з 6-річного віку: «А» – 6-7-річні; «В» – 8-9-річні; «С» – 10-11-річні; «Д» – 12-13-річні і т. д.

До 1969 р. у клубах НХЛ були команди-дублери, з яких обдаровані хокеїсти після досягнення 21-річного віку переходили до елітних команд. Однак у цій ситуації складно було досягти балансу конкурентоспроможності команд ліги, оскільки у команд були різні фінансові можливості для залучення у клуби провідних молодих гравців. Це змусило керівництво НХЛ запровадити у 1963 р. відбір спортсменів за системою «драфт». До драфтового списку було включено хокеїстів, які досягли 17-річного віку й не були членами дублюючих складів команд. У 1964 р. мінімальний вік хокеїстів для участі у драфті був підвищений до 18 років.

У 1969 р. керівництво НХЛ офіційно скасувало статус команд-дублерів, дозволивши клубам обирати в драфті гравців незалежно від того, в якій команді вони виступали раніше.

Наприкінці 90-х років у північноамериканському хокеї сформувалася розгалужена система підготовки гравців, до якої увійшли: дитячо-юнацькі групи при елітних хокейних клубах; юніорські ліги; Студентська хокейна ліга; Аматорська хокейна ліга; Національна хокейна ліга, Центральна й Американська професійні хокейні ліги. Очолило цю систему НХЛ. Селекціонери скрупульозно збирають інформацію про молодих гравців з метою відбору найбільш талановитих із них у свої клуби. Активно працюють і міжнародні скаути, які збирають інформацію переважно про європейських хокеїстів.

Керівництво НХЛ протягом тривалого часу проводило «грабіжницьку» політику стосовно національних федерацій хокею європейських країн. Клуби НХЛ переманювали талановитих хокеїстів без жодної компенсації національним федераціям. Тільки в 1990 р. завдяки втручання Міжнародної федерації хокею між НХЛ і Федерацією хокею Швеції був напрацьований механізм переходу шведських гравців команди НХЛ. У 1992-1993 рр. це питання було узгоджене з Національними федераціями хокею Росії, Чехії та Словаччини. Завдяки співпраці Міжнародної хокейної ліги з НХЛ перехід хокеїста у НХЛ став

можливий тільки після узгодження з національною федерацією відповідної країни.

Наприкінці 90-х років до драфтових списків НХЛ включали гравців 18-20-річного віку, однак така практика стосувалася лише північноамериканських хокеїстів (США, Канада). Для хокеїстів інших країн діяло вікове обмеження – не менше ніж 18 років. Драфт проводиться у червні та складається з 9 раундів (замість 12). Однак він може закінчитися швидше, якщо представники клубів за це проголосують. Так, у 1997 р. відбулося лише 4 раунди. Гравці, не відібрані в раундах, отримали право на вільне працевлаштування в клубах ліги.

Процедура драфту триває один день, проте напередодні її проведення ажіотаж досягає справжнього апогею. Для агентів кандидатів на працевлаштування в клубах НХЛ цей день є надзвичайно відповідальним. Їм необхідно відвідати імпровізовані офіси клубів (де проводиться драфт), які виявляють інтерес до їх підопічних. Під час бесід із гравцями напередодні драфту представники команд звертають увагу на найдрібніші деталі: наскільки відверто спортсмен відповідає на питання, на його манеру триматися, говорити тощо. Іноді за день до драфту рейтинг гравця може суттєво зрости, так само як і знизитися. Фахівці стверджували, що саме внаслідок не дуже вдаливих відповідей на питання в 1996 р. російський легіонер О. Волчков був задрафтований не під другим, як пророкували, а під четвертим номером. Звісно, чим вищий рейтинг гравця, тим більша ймовірність укладання вигідного контракту.

Важливим заходом, який традиційно проводиться за добу до драфту, є представлення провідних молодих гравців публіці. Це грандіозне шоу з музичним супроводом та участю популярних естрадних виконавців, що супроводжується дотепними коментарями відомих хокеїстів. Потім відбувається журналістське інтерв'ювання. Отже, «розкрутка» майбутніх зірок і суперзірок розпочинається вже напередодні драфту.

Північноамериканські хокеїсти, обрані в драфті, протягом двох років закріплюються за клубами, які їх задрафтували. Якщо за цей час клуби не підпишуть з ними контракти, то вони знову отримують право на участь у драфті. Хокеїсти з інших країн закріплюються за клубами до підписання з ними контракту чи передачі права на цих гравців іншим клубам.

Незважаючи на розгалужену скаутську службу та скрупульозну роботу тренерів-селекціонерів, уникнути помилок при відборі не вдається. Нерідко гравці, задрафтовані під високими номерами, не виправдовують надій, а гравці з низьким рейтингом незабаром голосно заявляють про себе. Наприклад, такі суперзірки ліги, як П. Бурі, Б. Халл, Т. Флері, Д. Гашек, не входили навіть до першої сотні претендентів, а на А. Оутса, Д. Сіссареллі, Д. Малена і Е. Белфора скаути свого часу навіть не звернули уваги.

Зазвичай менеджери дуже цінують можливість обрати молодого гравця у першому раунді драфту. Сьогодні ж, на думку фахівців і функціонерів НХЛ, драфт з участю 18-річних хокеїстів – справа абсолютно ненадійна, оскільки ніхто з упевненістю не може сказати, чи стане 18-річний гравець у майбутньому «зіркою» або хоча б надійним гравцем. Тому в НХЛ поширена практика продажу своєї черги в драфті. Так, клуб «Лос-Анджелес Кінгс», купуючи в команди м.

Едмонтон У. Гретцкі за 15 млн доларів, віддав за нього свого кандидата першого раунду 1988 р. М. Джелінаса і трьох майбутніх кандидатів першого раунду набору 1989-1991 рр.

При збільшенні кількості команд НХЛ діє спеціальний драфт розширення, на який команди не можуть виставляти молодих хокеїстів, які грали в НХЛ менше 2-х років. Наприклад, у сезоні 1998/1999 у НХЛ була створена нова команда «Нешвілл Предаторс». Згідно зі Статутом НХЛ новий клуб має право прийняти по одному гравцю з кожної з 26 команд-старожилів. Своєю чергою кожен клуб може захистити від переходу до нової команди одного воротаря, п'ятьох захисників, дев'яťох форвардів і ще одного польового гравця або двох воротарів, трьох захисників, сімох нападників і ще одного польового гравця.

Отже, провідні професійні ліги в командних ігрових видах спорту здійснюють відбір новачків за системою «драфт». Однак між ними є істотні відмінності в його організації та проведенні. Вони стосуються кількості драфтів протягом року, кількості раундів драфту, особливостей застосування системи «драфт» стосовно північноамериканських спортсменів і спортсменів з інших регіонів.

У розглянутих лігах функціонують центральні скаутські бюро та скаутські служби клубів, які ведуть активний пошук молодих талановитих гравців. Тренери-селекціонери забезпечені новітніми науковими розробками щодо методики відбору спортсменів, однак уникнути помилок вдається не завжди.

? Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте особливості відбору спортсменів у клуби Національної баскетбольної асоціації.

2. Охарактеризуйте особливості відбору спортсменів у клуби Головної бейсбольної ліги.

3. Охарактеризуйте особливості відбору спортсменів у клуби Національної футбольної ліги.

4. Охарактеризуйте особливості відбору спортсменів у клуби Національної хокейної ліги.

Тести

1. У якому році було відкрито перший центр для атлетичних тренувань, який називався «New York Athletic Club»?

- а) у 1886 р.;
- б) у 1896 р.;
- в) у 1876 р.

2. У якому році було засновано Міжнародну федерацію футбольних асоціацій?

- а) у 1994 р.;
- б) у 1904 р.;
- в) у 1924 р.

3. У якому році було засновано Всесвітню баскетбольну асоціацію?

- а) у 1968 р.;
- б) у 1978 р.;

- в) у 1988 р.
4. У якому виді спорту функціонують декілька міжнародних організацій, які проводять змагання за своїми версіями?
- а) у футболі;
б) у плаванні;
в) у боксі.
5. Чи є Міжнародна організація, яка охоплює всі професійні види спорту?
- а) так;
б) ні.
6. Укажіть підходи до розвитку професійного спорту:
- а) американський;
б) спортивно-комерційний і комерційно-спортивний;
в) європейський.
7. Який документ у професійному спорті регулює взаємовідносини команди та спортсмена, а також визначає їх права й обов'язки?
- а) контракт;
б) заява;
в) протокол.
8. Укажіть чинники, які впливають на відвідування змагань:
- а) кількість населення, розмір стадіону, «політичний клімат» країни, рівень освіти населення, рівень розвитку професійного спорту;
б) наявність у командах зірок і суперзірок, зручність і комфортність місць на спортивних аренах, додаткові послуги;
в) кількість і демографічний склад населення, популярність виду спорту, рівень доходів населення та вартість квитків, наявність у командах зірок і суперзірок, зручність і комфортність місць на спортивних аренах, додаткові послуги.
9. Що зумовлює суттєве зростання цін на спортивні змагання?
- а) підвищення вимог до умов проведення спортивних змагань (бази, інвентар);
б) підвищення видовищності й розширення програми змагань;
в) підвищення вимог до організаційного, суддівського, лікарського та інформаційного забезпечення.

Практичні завдання

1. Заповніть таблицю «Особливості системи відбору спортсменів «драфт» у професійних спортивних лігах»:

Ліга	Вік гравців для відбору	Особливості відбору

ГЛОСАРІЙ

Вид змагань – змагання в рамках олімпійського виду спорту або однієї з його дисциплін, яке передбачає розподіл місць серед його учасників і закінчується врученням медалей та дипломів.

Зимові Олімпійські ігри – комплексні змагання із зимових видів спорту, які проводяться МОК кожні чотири роки. Регулярне проведення самостійних ЗОІ започатковане з 1924 року (Шамоні, Франція).

Ігри Олімпіади – найбільш масштабні всесвітні комплексні змагання, які проводяться з 1896 року згідно з Олімпійською хартією. Організуються олімпійським містом і НОК країни під загальним керівництвом МОК.

Медичний кодекс – розділ Олімпійської хартії, в якому міститься положення про медичний контроль.

Медичний контроль – процедура обстеження спортсменів, яка виключає застосування учасниками змагань заборонених стимулюючих засобів (антидопінговий контроль) і участь у змаганнях жінок-осіб з ознаками двостатевості (секс-контроль, який проходять тільки жінки).

Міжнародна олімпійська академія – спеціалізована установа, яка діє під патронатом МОК і фінансується НОК Греції. Її основне завдання – вивчення теорії та практики підготовки спортсменів, фізичного виховання; пропаганда олімпійського руху тощо.

Міжнародний олімпійський комітет (МОК) – найвищий керівний орган олімпійського руху сучасності.

Міжнародні спортивні об'єднання – всесвітні й регіональні неурядові міжнародні організації.

Національна олімпійська команда – делегація НОК, яка бере участь в ОІ. Формується національним олімпійським комітетом за поданням національних спортивних федерацій з видів спорту та інших організацій. До складу команди входять спортсмени, тренери, офіційні представники, технічний та обслуговуючий персонал.

Національний олімпійський комітет (НОК) – керівний орган олімпійського руху в окремій країні.

Неофіційний командний залік – система визначення результатів виступу національних команд на ОІ, прийнята більшістю національних олімпійських комітетів, але не визнана Міжнародним олімпійським комітетом як офіційна. МОК додержується чіткої позиції, згідно з якою Ігри є змаганням між спортсменами, а не між країнами.

Олімпіада – чотирирічний період, який розпочинається з Ігор Олімпіади і завершується відкриттям Ігор наступної Олімпіади. Такий підхід був запозичений у стародавніх греків, тому не можна ототожнювати поняття «олімпіада» й «олімпійські ігри».

Олімпізм – філософія життя, яка поєднує в єдине, збалансоване ціле гідність тіла й духу; концепція виховання гармонійно розвиненої людини засобами спорту; розповсюдження гуманістичних ідей в житті суспільства; розвиток співробітництва, взаєморозуміння та взаємодопомоги.

Олімпійська емблема – офіційна олімпійська емблема, яка складається з олімпійського символу й олімпійського девізу (запроваджена з 1920 р.).

Олімпійська клятва – урочистий ритуал на церемонії відкриття ОІ. Згідно із Олімпійською хартією клятву виголошує один із видатних спортсменів країни, в якій проводяться ОІ.

Олімпійська символіка – комплекс атрибутів олімпійського руху. Основними з них є загальний олімпійський символ, олімпійський девіз, олімпійська емблема, олімпійський прапор. Ця символіка є власністю МОК і не може бути використана без дозволу з рекламною або комерційною метою.

Олімпійська солідарність – програма МОК з надання допомоги національним комітетам у розвитку олімпійського руху. Вона передбачає пропаганду олімпійських ідей, допомогу в організації підготовки й участі національних команд у змаганнях, розширення контактів між НОК, організацію курсів і семінарів.

Олімпійська хартія – документ, у якому подано правила й викладено основоположні принципи розвитку олімпійського руху та проведення ОІ. Останній варіант Олімпійської хартії був прийнятий 96 сесією МОК у 1990 році.

Олімпійське визнання – визнання Міжнародним олімпійським комітетом 1) національних олімпійських комітетів окремих країн, що дозволяє їм відправляти національні команди на ОІ; 2) міжнародних спортивних федерацій, що є підставою для визнання відповідного виду спорту олімпійським, а це забезпечує їх включення до програми ОІ.

Олімпійське місто – місто, обране Міжнародним олімпійським комітетом для проведення Ігор. Відповідне рішення МОК ухвалює не пізніше ніж за 6 років до проведення Ігор.

Олімпійське селище – комплекс житлових будов, у яких розміщуються учасники ОІ, а також усі допоміжні приміщення (їдальні, культурний центр, магазини, тренувальні спортивні споруди тощо).

Олімпійський вогонь – один із ритуалів на урочистій церемонії відкриття ОІ. Вперше його запалили на Іграх Олімпіади 1928 р. Вічний вогонь, запалений у Греції за допомогою збільшувального скла, вперше був доставлений естафетою факелоносіїв для відкриття Ігор у Берліні. Відтоді факельна хода стала найважливішим елементом олімпійської церемонії.

Олімпійський гімн – гімн, затверджений МОК у 1958 році. Його ноти (партитура) зберігаються у штаб-квартирі МОК.

Олімпійський девіз – «Швидше, вище, сильніше!». Запропонований другом П. де Кубертена П. Дідоном і затверджений МОК у 1913 році. З 1929 року став складовою олімпійської емблеми.

Олімпійський плакат – форма наочної агітації, пропаганди спорту та популяризації ОІ. Використовується також для інформування про олімпійське місто та країну. Випускаються також плакати-афіші про змагання з окремих видів спорту олімпійської програми.

Олімпійський прапор – біле полотнище із зображенням олімпійського символу в центрі. Затверджений МОК у 1913 році з ініціативи П. де Кубертена. З 1920 року олімпійський прапор вивішується на всіх олімпійських змаганнях.

Олімпійський рекорд – найвище досягнення, здобуте окремими спортсменами чи командами в олімпійських видах спорту. Реєструється згідно з офіційними правилами відповідних МСФ із видів спорту.

Олімпійський рух – найбільш масштабний соціальний рух сучасної епохи, що спирається на концепцію олімпізму й охоплює світове суспільство в дусі взаємного визнання та співпраці без дискримінації за расовими, національними, політичними й економічними ознаками.

Олімпійський символ – п'ять переплечених кілець (блакитне, чорне, червоне – у верхньому ряду, жовте й зелене – у нижньому), які символізують об'єднання п'яти континентів в олімпійському русі. Символ був запропонований П. де Кубертенем і затверджений МОК у 1913 році.

Олімпійський спорт – міжнародний, багатофункціональний спортивний рух, спрямований на пропаганду загальнолюдських, гуманістичних цінностей згідно з концепцією олімпізму; найважливіша складова міжнародного спортивного руху, який є невід'ємною частиною сучасного суспільного життя та міжнародних відносин.

Олімпійський стадіон – головний стадіон ОІ, на якому проводяться церемонії відкриття і закриття, а також змагання з найбільш популярних видів спорту (л/а, футбол).

Олімпійський церемоніал – три основні урочисті церемонії ОІ, передбачені Олімпійською хартією, а саме: відкриття, нагородження переможців, закриття.

Олімпійський чемпіон – спортсмен або команда, які здобули золоту медаль на Іграх Олімпіади або зимових ОІ.

Олімпійські види спорту – визнані Міжнародним олімпійським комітетом види спорту, з яких можуть проводитися змагання на ОІ. Олімпійський вид спорту повинен мати міжнародне визнання, ґрунтуватися на високих вимогах до фізичних можливостей людини.

Олімпійські ігри – змагання між спортсменами з індивідуальних і командних видів спорту, що визнані МОК як олімпійські. ОІ складаються з Ігор Олімпіади в зимових ОІ, кожні з яких проводяться один раз на чотири роки.

Олімпійські нагороди – медалі, дипломи, призи, які затверджуються та присуджуються Міжнародним олімпійським комітетом. Медалями нагороджуються призери, дипломами – усі призери, а також спортсмени, які вибороли 4-6 місця. До нагород, які присуджує МОК за особливі заслуги в розвитку олімпійського руху, належать Олімпійський кубок та Олімпійський орден.

Організаційний комітет ОІ – громадський виконавчий орган з юридичним статусом, який здійснює матеріально-технічне забезпечення проведення ОІ та несе відповідальність за виконання обов’язків олімпійського міста.

Програма Олімпійських ігор – комплекс видів спорту та спортивних дисциплін, з яких проводяться змагання на ОІ. Програму ОІ, до якої входять тільки олімпійські види спорту, розробляє МОК.

Система олімпійських змагань – система відбору учасників ОІ і визначення переможців. Залежно від специфіки видів спорту МСФ визначає систему проведення змагань: олімпійську чи кубкову (з вибуванням), кругову, змішану. З метою обмеження кількості учасників у деяких видах спорту МСФ встановлює кваліфікаційні нормативи, виконати які повинні всі учасники напередодні ОІ.

Спортивна дисципліна – відгалуження олімпійського виду спорту, що включає в себе один або декілька видів змагань. Критерії для включення дисциплін аналогічні тим, які пред’являються для включення олімпійських видів спорту.

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Булатова М. М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях / М.М. Булатова. Київ : Олімпійська література, 2009. 400 с.
2. Гуськов С.И. Любитель или профессионал? Москва : Знание, 2008. 94 с.
3. Енциклопедія Олімпійського спорту України / за ред. В.М. Платонова. Київ : Олімпійська література, 2005. 464 с.
4. Клопов Р.В., Сватъев А.В., Безкоровайна Л.В. Олімпійський і професійний спорт та інформаційні ресурси галузі : навчальний посібник для студентів факультету фізичного виховання спеціальності «Спорт». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. 118 с.
5. Матвеев Л.П. Основы заглавной теории спорта и систем подготовки спортсменов. Київ : Олімп, 2004. 318 с.
6. Озолин Н.Г. Современная система спортивной тренировки. Москва : ФиС, 2000. 480с.
7. Платонов В.П. Заглавная теория подготовки спортсменов в Олімпійському спорті. Київ : Олімп, 2005. 584 с.
8. Платонов В.Н., Гуськов С.И. Олімпійський спорт: у 2 т. Київ : Олімп, 2007. Т. 1. 495 с.
9. Профессиональный спорт / под ред. С.И. Гуськова, В.Н. Платонова. Киев : Олимпийская литература, 2000. 392 с.
10. Сватъев А.В., Петров В. О., Суценко Л. П. Тестові завдання з дисципліни «Вступ до спеціальності та інформаційна культура студентів». Київ : ТОВ «Козарі», 2009. 40 с.
11. Современная система спортивной подготовки / под ред. Ф. П. Сулова. Москва : СААМ, 2005. 445 с.
12. Столбов В.В. Історія фізичної культури. Київ : Просвіта, 2003. 288 с.

Додаткова:

1. Вавилов Ю.Н., Лаптев А.П. Особенности подготовки профессиональных спортсменов. *Теория и практика физической культуры*. 2000. № 6. С. 34–36.
2. Гуськов С.И., Гуськов С.С. Телевидение и спорт. Москва : Полиграф сервис, 2000. 334 с.
3. Гуськов С.И. Спонсор и спорт. Москва : МЦНГИИ, 2005. 160 с.
4. Кондрашова Н.Ф. Большой спорт за рубежом. *Тренер*. 1993. № 1. С. 32–33.
5. Лубышева Л.И. Олимпийская культура как основа содержания олимпийского образования. *Спорт, духовные ценности, культура*. Москва, 2007. Вып. 6. С. 41–44.
6. Матвеев Л. П. От теории спортивной тренировки – к общей теории спорта. *Теория и практика физической культуры*. 1998. № 5. С. 5–8.
7. Сутула В. А. Физическая культура: предпосылки возникновения и

основные тенденции ее развития в первобытнообщинном строе. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків : ХаДІФК, 2000. № 2. С. 120–122.

8. Чернецкий Ю.М. Олимпизм в системе образования и воспитания. Челябинск : Полиграф-мастер, 2000. 242 с.

Інформаційні ресурси

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

2. Закон України «Про антидопінговий контроль у спорті». *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 23. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2353-14>.

3. Закон України «Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні». *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 43. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1954-14>.

4. Національний олімпійський комітет України. Олімпійська хартія. URL: <http://noc-ukr.org/about/officialdocuments/olympic-charter/>

5. Энциклопедия олимпийского спорта / под. общ. ред. В.Н. Платонова. Москва : Олимпийская литература, 2002. 494 с. URL: <http://eknigi.org/raznoe/156829-yenciklopediya-olimpijskogo-sporta.html>

6. Бакал Д. Большая олимпийская энциклопедия. Москва : Эксмо, 2008. 586 с. URL: http://eknigi.org/nauka_i_ucheba/32692-bolshaya-olimpijskaya-yenciklopediya.html

Навчальне видання
(українською мовою)

Сватьєв Андрій Вячеславович
Симонік Анастасія Володимирівна
Верітов Олександр Ігорович
Воронкова Тетяна Володимирівна

ОЛІМПІЙСЬКИЙ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

Навчальний посібник
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра
спеціальності «Фізична культура і спорт»
освітньо-професійної програми «Спорт»

Рецензент *С.І. Караулова*
Відповідальний за випуск *М. В. Маліков*
Коректор *Н. В. Мацюх*